

Beleidsplan Openbaar groen

Fase 4 Beleid Kapitaalgoederen

Colofon

Gemeente Súdwest Fryslân

Postbus 10.000

8600 HA Sneek

(0515) 48 90 00

www.gemeentesudwestfryslan.nl

Status: definitief

Versie: 27 augustus 2013

Inhoud

Inhoud.....	2
Samenvatting	3
1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doel	4
1.3 Beleidsproces.....	4
1.4 Leeswijzer	5
2. Beleidskaders.....	6
2.1 Wettelijk kader	6
2.2 Strategisch kader	8
3. Openbaar groen	11
3.1 De waarde van het openbaar groen	11
3.2 Omvang en beheerbudget openbaar groen	12
3.3 Overzicht groenproducten	12
3.3.1 Openbaar groen, parken en bossen	13
3.3.2 Buitensportaccommodaties.....	18
3.3.3 Speelvoorzieningen	22
3.3.4 Begraafplaatsen	25
3.3.5 Bermen.....	28
3.3.6 Sloten en vijvers	32
3.3.7 Onkruidbestrijding verhardingen	34
4. Nieuw beleidskader.....	37
5. Personeel en organisatie.....	44
6. Communicatie.....	46
7. Financiën en gegevensbeheer	48
7.1 Totaal overzicht	48
7.1.1 Huidige begroting	48
7.1.2 GBI en Benchmark	49
7.2 Nieuwe begroting	50
7.3 Verschil.....	50
8. Bronvermelding en bijlagen	52
8.1 Literatuur	52
8.3 Bijlagen	52

Samenvatting

Het voorliggende 'Beleidsplan Openbaar groen' is een uitwerking van de 'Beleidsnotitie Kapitaalgoederen'. Openbaar groen is een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte. Meer dan ieder ander onderdeel van de kapitaalgoederen bepaalt de aanwezigheid van openbaar groen de sfeer en beleving van de openbare ruimte.

De gemeente Súdwest-Fryslân onderhoudt en beheert ruim 1.000 hectare aan groenvoorzieningen. Hieronder vallen de volgende producten: openbaar groen, parken, bossen, begraafplaatsen, bermen, buitensportaccommodaties, speelvoorzieningen, sloten en vijvers en onkruidbeheersing op verhardingen.

Aan de hand van vijf beleidskaders wordt het nieuwe beleid van het openbaar groen in Súdwest-Fryslân vormgegeven. Op deze manier waarborgen we een gevarieerd, uitdagend, verzorgd, veilig en duurzaam openbaar groen. Daarnaast streven we naar kostenreductie door efficiënte beheermethoden te ontwikkelen en optimaal gebruik te maken vanuit de Social Return.

Verzorgd en gevarieerd openbaar groen draagt voor een belangrijk deel bij aan een leefbare woonomgeving (Wilhelminapark, Sneek).

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In de 'Beleidsnotitie Kapitaalgoederen' is vastgelegd dat de uitwerking in afzonderlijke beleids- en meerjarige beheerplannen per kapitaalgoed wordt vastgelegd (4e fase). De individuele beleidsplannen zullen iedere vier jaar worden geactualiseerd en worden voorgelegd ter besluitvorming. Het 'Beleidsplan Openbaar groen' is één van de acht individuele beleidsplannen.

1.2 Doel

Het doel van het 'Beleidsplan Openbaar groen' is het vaststellen van het beleid over het beheer van zeven groenproducten aan de hand van vijf beleidskaders.

1.3 Beleidsproces

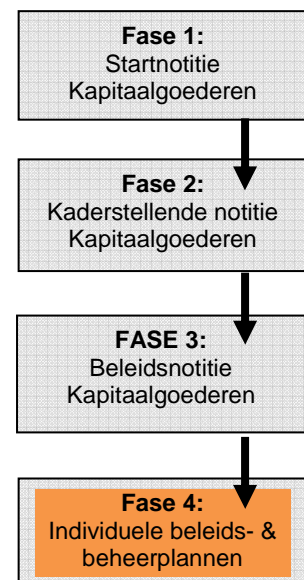
Om te komen tot een harmonisatie van het beleid voor het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen voor de gemeente Súdwest-Fryslân is het beleidsproces Kapitaalgoederen opgestart.

Dit beleidsproces begon in 2011 met het vaststellen van de 'Startnotitie Kapitaalgoederen' door de gemeenteraad (op 23 juni 2011). Vervolgens is een quickscan uitgevoerd, samengesteld op basis van de beschikbare kennis en gegevens uit de voormalige gemeenten. Hiermee is een eerste beeld neergezet van de omvang en het kwaliteitsniveau van de kapitaalgoederen. Ook is in beeld gebracht wat het beschikbare geld voor beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen is en hoe kan worden gekomen tot een financieel gedegen instandhouding. Om inzicht te krijgen in de vraag hoe de kwaliteit van de kapitaalgoederen door de inwoners van de gemeente wordt ervaren en waar de extra aandachtspunten liggen, is een enquête uitgevoerd onder de stads-, dorps- en wijkbelangen. De resultaten van deze inventarisaties en de enquête zijn gepresenteerd in fase twee.

De tweede fase in het proces was de 'Kaderstellende notitie Kapitaalgoederen'. Met deze notitie is aan de gemeenteraad gevraagd om richtinggevende inhoudelijke uitspraken te doen aangaande het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen. Tijdens een informatieve bijeenkomst op 3 september 2011, kon de commissie Doarp, Stêd & Omkriten over de notitie discussiëren en inhoudelijke vragen stellen. Op 17 november 2011 is de 'Kaderstellende notitie Kapitaalgoederen' vastgesteld.

In de 'Beleidsnotitie Kapitaalgoederen' zijn de richtinggevende uitspraken, opmerkingen en kanttekeningen die gedurende het voorgaande proces door de raadscommissie en gemeenteraad gemaakt zijn, meegenomen.

De 'Beleidsnotitie Kapitaalgoederen' is op 16 mei 2013 vastgesteld. Hierna zal er verder worden gegaan met de uitwerking van dit beleid in afzonderlijke beleids- en meerjarige beheerplannen per kapitaalgoed. Dit is de 4^e fase, waar nu in dit voorliggende beleidsplan het beleidsplan voor het openbaar groen wordt behandeld. Zowel de 'Beleidsnotitie Kapitaalgoederen' als de individuele beleidsplannen en meerjarige uitvoeringsplannen zullen iedere vier jaar worden geactualiseerd en worden voorgelegd ter besluitvorming.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de kaders beschreven die betrekking hebben op de zeven groenproducten. In hoofdstuk 3 wordt per groenproduct een omschrijving gegeven van de huidige situatie, de harmonisatiemaatregelen, het onderhoudsniveau, de bezuinigingen, de nieuwe ontwikkelingen en de knelpunten. Elke paragraaf wordt afgesloten met enkele conclusies en aanbevelingen. In hoofdstuk 4 zijn de vijf beleidskaders geformuleerd. Hoe de organisatie is geregeld en de communicatie rond het groenbeheer staat omschreven in hoofdstuk 5 en 6. Afsluitend wordt in hoofdstuk 7 ingegaan op de financiën of financiële situatie.

2. Beleidskaders

2.1 Wettelijk kader

De volgende wettelijke kaders rond de zeven groenproducten zijn van toepassing:

Flora- en Faunawet

In het kader van de Flora- en Faunawet is het verboden om schade toe te brengen aan beschermde soorten. In een aantal situaties, onder bepaalde voorwaarden, kan (indien nodig) ontheffing worden verleend. De belangrijkste voorwaarde is dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen. Een ontheffing is nodig in de volgende situaties:

- Bij activiteiten als bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en/of ruimtelijke inrichting of ontwikkeling dat een schadelijke effect kan hebben op aanwezige soorten uit tabel 2 (beschermde soorten) van de Flora- en Faunawet. In dit geval is een lichte toets nodig.
- Bij activiteiten als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik die schadelijke effecten kunnen hebben op aanwezige soorten uit tabel 3 (strikt beschermde soorten) van de Flora- en Faunawet of vogelsoorten. In dit geval is een uitgebreide toets nodig.

De voorgenoemde toetsing kan voorkomen worden door te werken volgens een 'Gedragscode Flora- en Faunawet'. De gemeente Súdwest-Fryslân is bezig met het opstellen van een gedragscode voor beheer en onderhoud van gemeentelijke groenvoorzieningen. Deze treedt in 2014 in werking.

Boswet

De Boswet heeft als doel: 'het in stand houden van het bosareaal in Nederland'. Door middel van kapmeldingen en het opleggen van een herplantplicht wordt de instandhouding van het bosareaal in principe gewaarborgd. De uitvoering van de Boswet ligt bij de provincie. Besluiten worden door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie ondertekend. De provincie heeft naast een adviserende rol ook een toezichthoudende taak.

De Boswet kent onderscheid in bevoegdheden. Binnen de bebouwde kom is de gemeente het bevoegd gezag op het gebied van het openbaar groen. Buiten de bebouwde kom is het Rijk het bevoegd gezag. De Boswet is van toepassing op alle houtopstanden buiten de bebouwde kom, mits groter dan 10 are of minimaal 20 bomen op een rij. Houtopstanden op erven en tuinen - ook in het buitengebied- vallen niet onder de Boswet. Dan is de omgevingsvergunning "activiteit kappen" van toepassing.

Omgevingsvergunning

Sinds 1 oktober 2010 is het vergunningsstelsel gewijzigd. Een groot aantal vergunningen op het gebied van bouwen, wonen, ruimte, monumenten, natuur en milieu is samengevoegd tot één vergunning: de omgevingsvergunning.

De kapregelgeving in Súdwest-Fryslân is per 1 januari 2013 geharmoniseerd en gedereguleerd. Er wordt gewerkt met een bomenregister van beschermingswaardige bomen. Op grond van de zorgplicht worden in de praktijk juridisch gezien drie soorten zorgplicht voor bomen onderscheiden:

1. **Algemene zorgplicht:** hieronder valt het reguliere onderhoud en een regelmatige controle op uitwendig zichtbare gebreken.
2. **Verhoogde zorgplicht:** geldt voor plaatsen met een verhoogde gevaarstelling zoals langs drukke straten ontsluitingswegen, pleinen enzovoort. Hierbij moeten de bomen

minimaal één keer per jaar en afhankelijk van de gevaarzetting nog vaker gecontroleerd worden.

- 3. Onderzoeksplicht:** bij constatering van een zichtbaar uitwendig gebrek of aantasting, is men verplicht tot nader (vaak inwendig) onderzoek.

Een VTA-inspectie (visuele boomcontrole) wordt uitgevoerd door het team Beheer en Onderhoud. Ze controleren of een boom ook gevaar oplevert voor de omgeving.

Visuele boomcontrole is een wettelijke verplichting.

De Wet op de lijkbezorging

De Wet op de lijkbezorging is de belangrijkste wetgeving op het gebied van begraafplaatsen. Deze wet omvat alle ge- en verboden rond het bezorgen van doden. De wet geeft vooral de gemeenteraad een aantal specifieke taken en bevoegdheden ten aanzien van de (gemeentelijke én bijzondere) begraafplaatsen in de gemeente.

Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen (WAS)

De belangrijkste wetgeving met betrekking tot de speelvoorzieningen zijn vastgesteld in het 'Attractiebesluit' (1997). Hierin worden eisen gesteld aan de veiligheid van speeltoestellen. Deze eisen hebben betrekking op ontwerp, constructie, installatie, gebruik, beheer en onderhoud van speeltoestellen. Op grond van het Attractiebesluit is de beheerder van een speelplaats verantwoordelijk voor het opzetten van een beheer- en onderhoudsysteem. Zo is de beheerder bijvoorbeeld verplicht een logboek bij te houden van ieder speeltoestel.

Regelmatige inspectie speeltoestellen is vereist.

2.2 Strategisch kader

De volgende gemeentelijke kaders zijn de uitgangspunten voor het tot stand komen van het Beleidsplan Openbaar groen Súdwest-Fryslân:

- Programmabegroting 2013 met meerjarenramingen 2014-2016
- Nota Kapitaalgoederen (mei 2013)
- Kadernotitie voor de Visie ruimtelijke kwaliteit gemeente Súdwest-Fryslân (2012)
- Duurzaamheidsvisie 'Op - stap nei duorsumens' (2012)
- Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen (2011)
- Bomenbeleidsplan Súdwest-Fryslân (2012)
- Beleidsnota Sport en Bewegen (2013-2016)
- Concept beleidsnota speelvoorzieningen (2013-2018)
- Kwaliteitshandboek Inrichting openbaar groen gemeente Súdwest-Fryslân (2012)
- Productbladen openbaar groen gemeente Súdwest-slân (2013)

Programmabegroting 2013 met meerjarenramingen 2014-2016

Het openbaar groen valt onder programma 6, 'Wegen, water en groen'.

De missie is:

- De staat van onderhoud en de kwaliteit van wegen, water en openbaar groen draagt bij aan een leefbare woon- en leefomgeving. De openbare ruimte is goed begaanbaar en veilig voor al haar gebruikers.
- De bescherming/ontwikkeling van de kernkwaliteiten landschap en ruimtelijke kwaliteit zijn van belang.

Beleidsnotitie Kapitaalgoederen (2013)

De beleidsnotitie geeft inzicht in de omvang, kwaliteit en financiële dekking van de kapitaalgoederen. Aan deze beleidsnotitie gingen een start- en kaderstellende notitie vooraf. Deze zijn respectievelijk in juni en november 2011 door de gemeenteraad goedgekeurd. De gemeenteraad heeft bij de 'Kaderstellende notitie Kapitaalgoederen' het wenselijke kwaliteitsniveau vastgesteld op 'Gemiddeld Basis'. Dit niveau levert op de lange termijn financieel de meest optimale situatie op. Voor het financiële waarborgen van genoeg beheer- en onderhoudsgeld is een ingroeimodel ontwikkeld.

Visie Ruimtelijke kwaliteit 'Mei Soarch foar ús lânskip' (2013)

De visie is voor een groot deel gebaseerd op de Landschapsontwikkelingsvisie voor het Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân. In de visie komen de kernwaarden van het landschap van de gemeente aan de orde. De visie vormt een basis voor ruimtelijke plannen. In de visie zijn de vervolgstappen aangegeven, zoals het versterken van het terpenlandschap.

Duurzaamheidsvisie 'Op – stap nei duorsumens' (2012)

In deze visie is de ambitie van de gemeente Súdwest-Fryslân op het gebied van duurzaamheid vastgelegd voor de lange termijn. De missie voor duurzame ontwikkeling is duurzaamheid voor iedereen in Súdwest-Fryslân praktisch en toepasbaar maken. Om hier invulling aan te geven wordt er gewerkt met het The Natural Step Framework. In de duurzaamheidsvisie is vastgelegd dat er wordt gestreefd naar een Griene Mienskip, waar inwoners in een veilige en duurzame samenleving vertoeven en ecosystemen in stand worden gehouden dan wel in balans worden gebracht. Hiermee blijven lange termijn functies zoals schone lucht, schoon water en klimaatregulering gewaarborgd.

Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen (2011)

Per 1 januari 2011 is de Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen in werking getreden. Op 26 juni 2012 heeft het college ingestemd met de nadere regels voor de uitvoering van deze Beheersverordening.

Bomenbeleidsplan Súdwest-Fryslân (2012)

Het bomenbeleid is in 2012 geharmoniseerd en door de raad vastgesteld. Ook de APV 'Bewaren van houtopstanden' is gewijzigd. Gekozen is voor het opstellen van een register van beschermingswaardige bomen. Bij het opstellen hiervan zijn burgers actief betrokken. De gemeente Súdwest-Fryslân heeft ruim 50.000 bomen in eigendom en beheer. De kwaliteit van het bomenbestand en een goede staat van onderhoud draagt bij aan de leefbaarheid van dorp en stad. Aan de hand van zeven beleidskaders is het nieuwe bomenbeleid in Súdwest-Fryslân vormgegeven. Per 1 januari 2013 is het nieuwe bomenbeleid ingegaan.

Belangrijke bomen en boomstructuren zijn opgenomen in het bomenregister.

Beleidsnota Sport en Bewegen (2013-2016)

In deze beleidsnota is het beleid geformuleerd voor de onderdelen Sportstimulering, Talenten en Evenementen en Sportaccommodaties. Voor alle buitensportaccommodaties is een 0-meting gedaan. Hieruit vloeit een meerjaren uitvoeringsprogramma voor het groot onderhoud (renovaties sportvelden).

Concept beleidsnota speelvoorzieningen (2013-2018)

De visie van de gemeente ten aanzien van het speelvoorzieningenbeleid luidt: 'de gemeente Súdwest-Fryslân wil kinderen van 0-18 jaar stimuleren om buiten te spelen. Buiten spelen is gezond en goed voor de ontwikkeling en bevordert de leefbaarheid van steden en dorpen'. Doelstelling van het gemeentelijk speelvoorzieningenbeleid voor de periode 2013 – 2018 is 'voldoende, veilige en aantrekkelijke speelvoorzieningen te realiseren voor kinderen van 0 – 18 jaar'.

Kwaliteitshandboek Inrichting openbaar groen gemeente Súdwest-Fryslân (2013)

Het handboek beschrijft de technische eisen van het (her-)inrichten van het openbaar groen in Súdwest-Fryslân. Hiermee wordt eenheid en samenhang van het kapitaalgoed groen bereikt, uitgaande van een basiskwaliteit. Het betreft een zogenaamd levend document wat jaarlijks bijgesteld kan worden.

Productbladen Openbaar groen gemeente Súdwest- Fryslân (2011)

Van ieder groenproduct is een zogenaamd productblad gemaakt (zie bijlage 3). Een productblad omschrijft in het kort het beleid en beheer van een van de kapitaalgoederen van de gemeente Súdwest-Fryslân. De hoofdstukken waaruit de productbladen zijn opgesteld komen overeen met de hoofdcategorieën van de beheerbegroting (FCL). Het betreft een zogenaamd levend document wat op elk moment bijgesteld kan worden.

Financieel

Vanuit financieel perspectief ligt er een duidelijke opdracht om de kosten binnen het huidige kwaliteitsniveau te reduceren. Enerzijds vanuit de benodigde optimalisaties in de financiële ingroei van het kapitaalgoederencomplex en concreet benoemd in de Perspectiefnota (PPN 2012, taakstelling 45). Anderzijds roept het meerjarenperspectief in de PPN 2013 opnieuw op tot besparingsmaatregelen. Allen te bereiken met bedrijfsvoering, innovatie en minimale versoeringen van de kwaliteitsbeelden. In het volgende hoofdstuk wordt per product het financieel perspectief verder toegelicht.

3. Openbaar groen

3.1 De waarde van het openbaar groen

Openbaar groen is een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte. Meer dan elk ander onderdeel van de kapitaalgoederen bepaalt de aanwezigheid van openbaar groen de sfeer en beleving van de openbare ruimte.

De gemeente Súdwest-Fryslân onderhoudt en beheert ruim 1.000 hectare aan groenvoorzieningen. Hieronder vallen de volgende producten: openbaar groen, parken, bossen, begraafplaatsen, bermen, buitensportaccommodaties, speelvoorzieningen, sloten en vijvers en onkruidbeheersing op verhardingen.

Groen is om verschillende redenen belangrijk voor de inwoners en bezoekers van onze gemeente. Het openbaar groen vertegenwoordigt grote sociale, ecologische en economische waarden en biedt veel oplossingskansen in maatschappelijke vraagstukken zoals: veiligheid, leefbaarheid, economie en duurzaamheid.

1. Veilig

Groen leidt tot sociaal contact. Het geeft een recreatiemogelijkheid als 'tussendoortje', speelmogelijkheden voor kinderen en een ontmoetingsplaats voor ouderen. Als groen goed wordt ingepast en wordt onderhouden in en om de stad en het dorp, neemt ook de sociale veiligheid toe. Groen zorgt voor een prettige woon- en leefomgeving voor iedereen.

2. Leefbaar

Groen biedt ontspanning, verlaagt stress en stimuleert de sociale ontwikkeling bij kinderen. Ook nodigt het uit tot bewegen. Groen kan geluidsoverlast verminderen en vermindert schadelijke concentraties fijn stof. Naast aanpak van de bron kan gerichte beplanting de luchtkwaliteit verbeteren en het klimaat reguleren.

3. Economie

De groene kwaliteit van de openbare ruimte verbetert het economische vestigingsklimaat. Het draagt bij aan een hogere omzet van het toeristisch-recreatief bedrijfsleven. De aanwezigheid van bomen en ander groen kan voor de directe omgeving positieve financiële consequenties hebben. Woningen in een groene omgeving zijn gemiddeld 10% meer waard. Daarnaast heeft groen aantrekkingskracht voor dagbezoekers, winkelend publiek, recreanten en toeristen. Dit stimuleert de economie indirect ook.

4. Duurzaam

Groen is niet alleen belangrijk voor mensen, maar ook voor planten en dieren. Het aandeel aan zeldzame soorten in de steden en dorpen is zelfs opvallend hoog, omdat er zoveel variatie is in bijvoorbeeld licht, wind, temperatuur, grondsoort en vochtigheid. In de dorpen en steden leeft daardoor een scala aan bloemen, vlinders, vogels en paddenstoelen, die niet alleen een goede bijdrage leveren aan de biodiversiteit, maar ook belangrijk zijn voor mensen. Willen de steden en dorpen fungeren als verblijfplaats voor planten en dieren, dan moet het groen voldoen aan een aantal voorwaarden zoals een bepaalde omvang, onderlinge aansluiting en verbindingen met het buitengebied.

3.2 Omvang en beheerbudget openbaar groen

In het volgende overzicht wordt een overzicht gegeven van de omvang en het huidige budget voor het beheer van het openbaar groen voor 2013. Ieder product heeft een FCL nummer in de beheerbegroting.

Hoofdproducten	Omvang	Beheersbudget:
1 Openbaar groen, parken en bossen	335 ha.	€ 5.141.202,--
2 Buitensportaccommodaties	118 velden	€ 777.502,--
3 Speelvoorzieningen	1438 stuks	€ 343.461,--
4 Begraafplaatsen	13 stuks	€ 593.291,--
5 Bermen	575 ha.	€ 533.450,--
6 Sloten en vijvers	785 km. sloten 40 ha. vijvers	€ 510.125,--
7 Onkruidbestrijding verhardingen	320 ha.	€ 250.219,--
		€ 8.149.250,--

3.3 Overzicht groenproducten

In de volgende paragraaf wordt een overzicht gegeven van de zeven groenproducten. De huidige situatie wordt per product beschreven met daarbij het huidige onderhoudsniveau. Daarna volgen de ontwikkelingen rond dit product. Vervolgens wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen. Deze conclusies en aanbevelingen komen terug in de nieuwe beleidskaders (Hoofdstuk 4).

Het Oldeferdpark in Koudum met prachtige waterpartijen.

3.3.1 Openbaar groen, parken en bossen

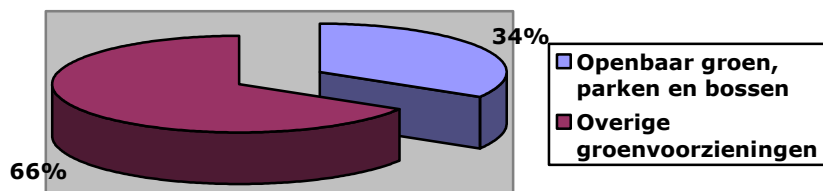
Onder het openbaar groen wordt verstaan: het groen dat vrij toegankelijk is voor iedereen en eigendom is van de gemeente. Dus: bomen, bosplantsoen, gazons, sierheesters, hagen, wisselperken, bloembakken, parken, recreatieterreinen en bossen.

Markante bomenlaan in gazon. Dit maakt onderdeel uit van het product openbaar groen, parken en bossen (Bolsward).

Huidige situatie

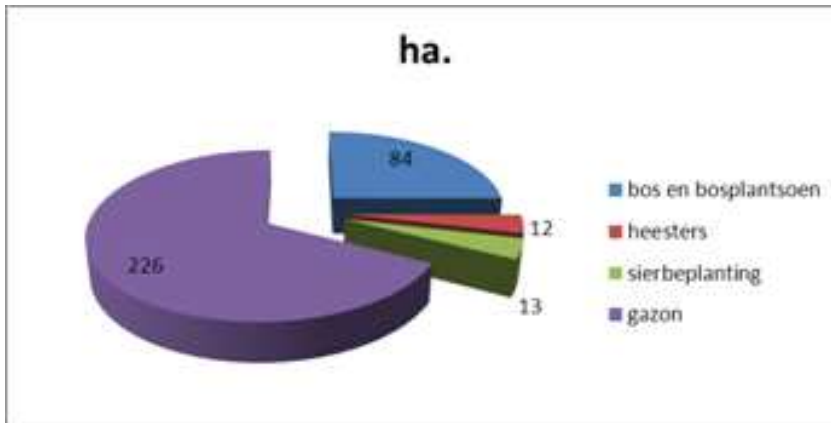
Het product 'Openbaar groen, parken en bossen' omvat alle groenvoorzieningen in de dorpen en steden met uitzondering van de bermen en sloten. Het groenareaal bedraagt 335 ha. en vertegenwoordigt daarmee ruim een derde van de totale groenoppervlakte.

Omvang Openbaar groen, parken en bossen

Het beheer van dit product omvat een breed scala aan werkzaamheden die in vergelijking met de andere producten over het algemeen intensief zijn. Voorbeelden hiervan zijn het onderhouden van groenperken in de parken, het maaien van de gazons, het knippen van de hagen, het snoeien van de heesters, het ruimen van zwerfafval en het inspecteren van bomen. De onderstaande grafiek geeft de verdeling aan van de belangrijkste beheercategorieën.

Een belangrijk uitgangspunt is dat het onderhoud en beheer van het openbaar groen op een ecologische verantwoorde manier wordt uitgevoerd, zonder gebruik te maken van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen.

Uitkomsten van een onderzoek naar wilde bijen in het openbaar groen door Alterra Wageningen in 2001 heeft aangetoond dat door het voeren van een ecologisch beheer de bijenstand in onze gemeente is toegenomen (rapport 'Wilde bijen in relatie tot het groenbeheer in de gemeente Sneek') . Wilde bijen zijn goede graadmeters voor het vaststellen van voldoende biodiversiteit in de dorpen en de steden. In 2013 heeft het college het bijenconvenant getekend met als doel bij-vriendelijk te handelen.

Ecologisch groenbeheer, goed voor wilde bijen.

Harmonisatie

Veel beheer- en beleidstaken van het openbaar groen zijn de afgelopen periode geharmoniseerd. Bijvoorbeeld het bomenbeleid (kapvergunningenbeleid) en het iepenbeheer. Daarnaast is er een onderzoek uitgevoerd om te komen tot een duurzame bedrijfsorganisatie van het beheer en onderhoud van het openbaar groen aan de hand van het afwegingskader "zelf doen of uitbesteden". Voor de uitvoeringstaken zal een beroep worden gedaan op de Mienskip. Daarnaast zal de inzet vanuit de Social Return* geoptimaliseerd worden (voor meer informatie, zie hoofdstuk 4).

Ook is er gekeken naar het efficiënter organiseren van werkmethoden. Een mooi voorbeeld hiervan is het knippen van hagen. Vele kilometers haag wordt nu in de gehele gemeente volledig machinaal geknipt door middel van een tractor met speciale klepelbak. Deze werkmethode bespaart naast arbeidsuren ook afvalkosten. Vrijwel alle takken worden zodanig verkleind dat afvoer niet meer nodig is.

Verder wordt actief ingezet op reductie van openbaar groen daar waar mogelijk is. Het gaat veelal om kleine stukjes snippergroen grenzend aan particuliere tuinen. Hoe zich dit ontwikkeld en welk financieel voordeel hierbij ontstaat zal de komende jaren blijken. Daarbij dient echter wel rekening te worden gehouden dat totale areaal openbaar blijft groeien in verband met uitbreidingsgebieden.

Onderhoudsniveau

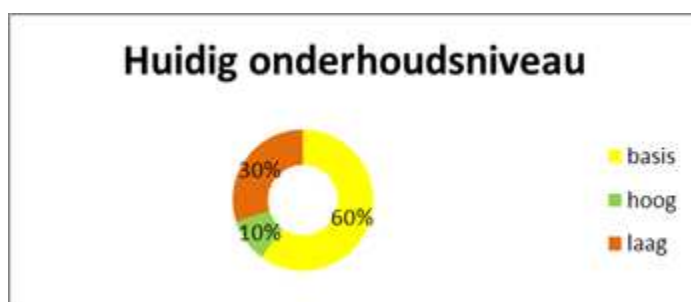
Het gemiddeld onderhoudsniveau ligt bij dit groenproduct op basis. Vanuit alle voormalige gemeenten werden belangrijke groenaccenten als rotondes, invalswegen en bloembakken op een hoger niveau onderhouden. De reden hiervoor is dat burgers en bezoekers bij binnenkomst van dorp, stad of wijk een goede eerste indruk krijgen. Een hoog onderhoudsniveau is ook altijd nagestreefd in de twee historische stadsparken het Julianapark in Bolsward en het Wilhelminapark in Sneek (beide Rijksmonumenten).

Deze beleidskeuze is gehandhaafd. In delen van recreatieparken en bossen en bij bedrijfsterreinen ligt het onderhoudsniveau soms lager. Uit een onafhankelijk onderzoek door een extern onderzoeksbureau in 2012, naar de kwaliteit en het onderhoudsniveau van de groentypen in Súdwest-Fryslân, komt naar voren dat de gewenste onderhoudsniveaus zijn gehaald. In de komende jaren wordt dit opnieuw gemonitord.

* Bij Social Return gaat het erom dat een investering die de gemeente doet, naast het 'gewone' rendement ook een concrete sociale winst (return) oplevert. Social Return draagt bij aan de werkgelegenheid doordat er arbeidsplaatsen, leerbanen en stageplaatsen beschikbaar komen. De regeling is bedoeld voor mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt, zoals werkzoekenden met een bijstands-, werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering en werkzoekenden met een arbeidshandicap.

Een goede eerste indruk bij binnenkomst dorp, stad of wijk (hoog onderhoudsniveau).

Bezuinigingen

Op dit product zijn er momenteel twee besparingsopdrachten.

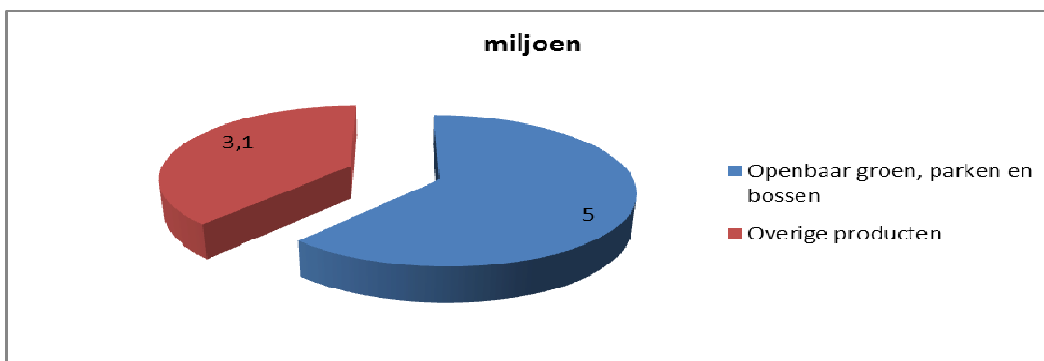
A. Het optimaliseren van de bedrijfsvoering als onderdeel van financiële ingroei van het kapitaalgoederencomplex. Door de integratie van medewerkers van het werkvoorzieningsschap bij de wijkteams wordt een verlaging van de bedrijfsvoeringkosten ingezet. Het gaat hierbij om een besparingsbedrag oplopend tot € 440.000,-- Een bedrag van € 400.000,-- hiervan heeft betrekking op dit product. Het overige deel van € 40.000,-- betreft begraafplaatsen en komt later bij dat product aan de orde.

B. In verband met de bezuinigingsopdracht vanuit de PPN 2012 (taakstelling 45) zijn nog eens drie concrete acties voor dit product uitgezet voor de komende jaren:

1. Het omvormen van gazon naar bloemrijk grasland (besparing: € 25.000,--)
2. Omvormen openbaar groen: van intensief naar extern beheren groentypen (besparing: € 50.000,--)
3. Geen bloembollen meer poten in groenstroken en bermen (besparing: € 20.000,--)

Financiën

Het benodigde jaarlijkse budget bedraagt op dit moment € 5.141.202,-- Vrijwel alle personele kosten van het team Beheer en Onderhoud worden toegerekend aan dit product. Op dit moment is er geen geld om het groot onderhoud uit te voeren, zoals het vervangen van slecht groeiende straatbomen in combinatie met bodemverbetering. Het gaat om een bedrag van € 207.000,--. Vanuit de geleidelijke ruimte die ontstaat bij de financiële ingroei van het kapitaalgoederencomplex wordt voorgesteld dit tekort op die wijze te dekken. De hiervoor genoemde besparing van € 440.000,-- wordt dan voor een bedrag van € 207.000,-- aangewend, waarmee dit product sluitend wordt (zie hoofdstuk 7).

Ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen voor dit groenproduct worden de komende jaren verwacht:

- Nieuwe bezuinigingen
- Toename ziekten en plagen in het groen (met name bomen) (verhoging beheerkosten)
- Meer waterberging nodig in groengebieden
- Meer verkoop van snippergroen
- Het verwijderen van groen op waterkeringen (eisen Wetterskip)
- Vergroten van de biodiversiteit
- Nieuwe vormen van onkruidbeheersing
- Ontwikkeling groenprotocollen Flora- en Faunawet
- Uitbreiding groenareaal onder andere Boarnsterhim/-Littenseradiel
- Biobased economy (de mogelijkheid om vrijkomend materiaal als grondstof elders in te zetten)

Knelpunten

De volgende knelpunten worden op dit moment geconstateerd:

- Vitaliteitsproblemen van bomen in de verhardingen (gevolg o.a. wortelopdruk)
- Inzicht beheergegevens GBI nog niet volledig
- Toename areaal, zonder extra beheerbudgetten
- Op dit moment te weinig geld om grotere renovaties uit te voeren, vanuit de besparingstaakstelling wordt voorgesteld dit te financieren

Vitaliteitsproblemen bij bomen in verhardingen zijn één van de belangrijkste knelpunten.

Conclusies en aanbevelingen

‘Openbaar groen, parken en bossen’ is qua omvang het belangrijkste groenproduct. Het betreft de directe leefomgeving van de burgers van Súdwest-Fryslân.

Het structurele onderhoudsbudget is, ondanks de bezuinigingsmaatregelen, nog toereikend om een gemiddeld basisniveau te halen. Dit komt vooral dankzij een efficiëntieslag en een nieuwe organisatie opzet. Een deel van de te realiseren besparingen kan worden ingezet voor renovaties en areaaluitbreiding. Nieuwe ziekten en plagen in het openbaar groen kunnen leiden tot financiële tekorten op het huidige groenbudget.

3.3.2 Buitensportaccommodaties

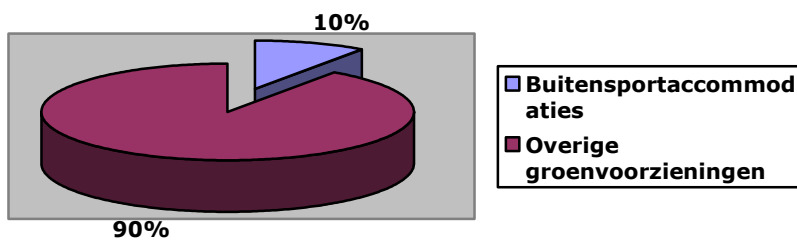
Sportaccommodaties en locaties in gemeentelijke eigendom welke bestemd zijn voor het uitoefenen van buitensportactiviteiten in verenigingsverband. Hieronder valt het veldtechnisch onderhoud van de sportvelden, maar ook het onderhoud van de groenvoorzieningen behorende bij de sportvoorziening.

Sportpark Schuttersveld vanuit de lucht

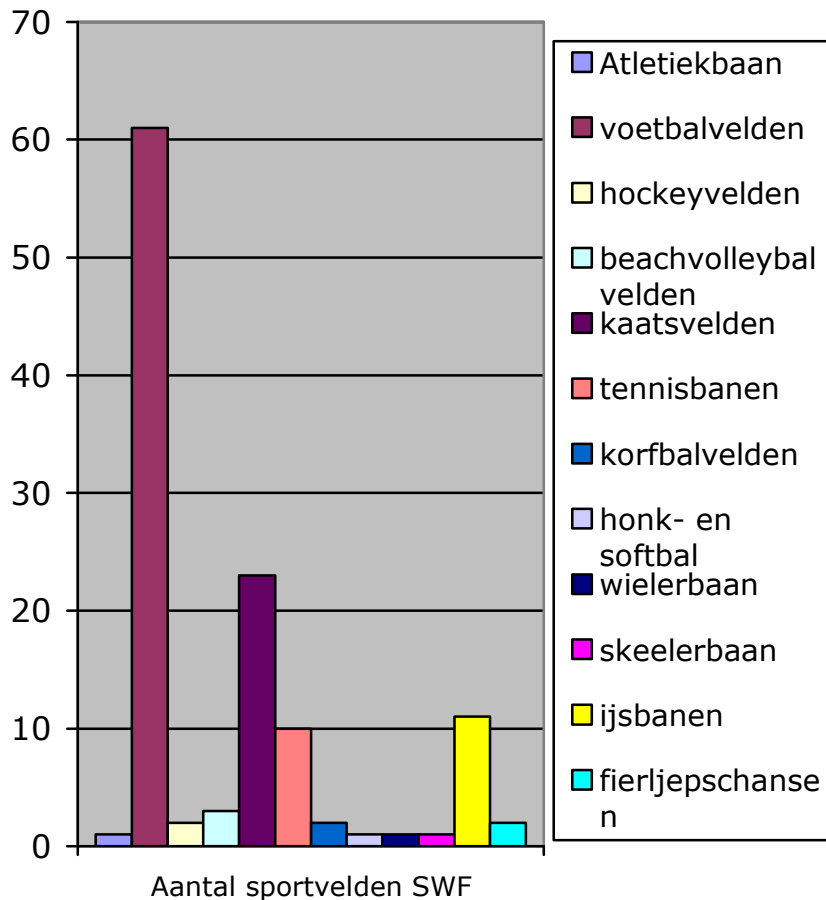
Huidige situatie

Súdwest-Fryslân heeft op 29 sportcomplexen en 17 sportlocaties 118 sportvelden in eigen beheer. In 2012 is door een adviesbureau een onderzoek uitgevoerd naar de kwantiteit en kwaliteit van de buitensportaccommodaties. Het onderzoek maakt deel uit van de verdere harmonisering van het gebruik van sportvoorzieningen voor verenigingsverband in Súdwest-Fryslân. Deze rapportage vormt de basis van het meerjaren onderhoudsplan.

Omvang buitensportaccommodaties

Harmonisatie

Het beheer en onderhoud van de sportvelden werd in de fusiegemeenten verschillend geregeld. Zo was de inzet van aannemers en zelfwerkzaamheden van de verenigingen anders geregeld. Daarnaast waren er grote verschillen in de beheervergoedingen voor de verenigingen.

In het nieuwe beleid worden deze verschillen gelijk getrokken. In grote lijnen worden alle werkzaamheden binnen de afrastering van de velden door de gemeente uitgevoerd. Het betreft hier dagelijks onderhoud op de velden, zoals maaien, vegen, bemesten en beluchten. Specialistisch onderhoud zoals vertidrainen, onkruidbeheersing en renovaties worden uitbesteed aan derden. De werkzaamheden buiten de sportvelden kan in meer of mindere mate in zelfwerkzaamheid door de verenigingen worden uitgevoerd. De gemeente wil de verenigingen de mogelijkheid geven om zelf kleine onderhoudswerkzaamheden uit te voeren tegen een nader te bepalen vergoeding.

Onderhoudsniveau

Het gemiddeld onderhoudsniveau ligt bij dit onderdeel op basis (70% van het areaal). De laatste jaren is een aantal sportcomplexen gerenoveerd of nieuw aangelegd (bijvoorbeeld sportpark Schuttersveld in Sneek). Ook zijn recent een aantal kunstgrasvelden aangelegd. Deze velden hebben geen achterstand in onderhoud en zien er zeer verzorgd uit. Vandaar dat deze relatief nieuwe velden volgens de kwaliteitscatalogus op hoog wordt gewaardeerd (30% van het areaal).

Bij onderhouden op een laag niveau ontstaat een verhoogde kans op blessures tijdens het gebruik. Daarnaast is er een grotere kans op kapitaalvernietiging (versnelde afschrijving).

Huidig onderhoudsniveau

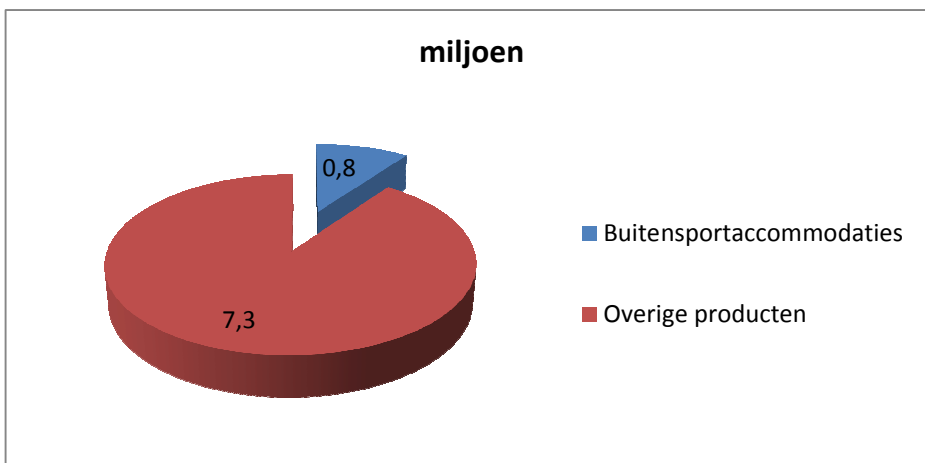
Bezuinigingen

Voor het totale bestuursproduct sport is voor 2016 een taakstellende bezuiniging van € 840.000 vastgesteld. Deze bezuinigingsopdracht zal nog moeten worden uitgewerkt. Als denkrichting is onder meer uitgegaan van het oprichten van een sportbedrijf waarbij alle taken met betrekking tot sport (waaronder het onderhoud van sportvelden) worden gecentraliseerd. Dit levert naar verwachting een besparing op van € 200.000,--.

Financiën

Het huidige budget van € 777.502,-- voor klein onderhoud is toereikend. € 150.000,-- van dit bedrag kan worden ingezet voor groot- onderhoud. Daarnaast is structureel nog een bedrag van € 60.000,-- beschikbaar voor groot onderhoud. Totaal is € 310.000,-- nodig voor groot onderhoud. Dit bedrag komt op termijn beschikbaar (zie hoofdstuk 7).

Bij het onderzoek naar de kwaliteit van de buitensportaccommodaties is niet alleen gekeken naar de kosten voor groot onderhoud, maar ook naar het vervangen van kunstgrasvelden /Grassmasterveld. De aanleg of vervanging van kunstgrasvelden valt niet onder groot onderhoud maar wordt gekapitaliseerd (economisch nut). Het totale jaarlijkse bedrag wordt geraamd op € 830.877,-- (groot onderhoud + vervangen en aanleg nieuwe kunstgrasvelden).

Ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen voor buitensportaccommodaties worden de komende jaren verwacht:

- Nieuwe bezuinigingen
- Vermindering stikstofuitspoeling/meer gebruik organische meststoffen
- Multifunctioneel gebruik sportvelden/ijsbanen
- Toename behoefte kunstgrasvelden
- Haalbaarheid onderzoeken naar de vorming van een sportbedrijf

Knelpunten

De volgende knelpunten worden geconstateerd:

- Achterstand in groot onderhoud
- Onzekerheid beschikbare middelen voor groot onderhoud

Conclusies en aanbevelingen

De gemeente Súdwest-Fryslân heeft een ruim aanbod aan kwalitatief goede buitensportaccommodaties. Daarnaast zijn er ook nog een aantal sportvelden die niet voldoen aan de vereiste gebruiksnormen en die gerenoveerd dienen te worden. Er vindt op dit moment een harmonisatieslag plaats. Hierbij wordt inzichtelijk gemaakt welke werkzaamheden voor de gemeente en de vereniging zijn. De werkzaamheden die de gemeente uitvoert is het zogenaamde basispakket. Van dit pakket kunnen de verenigingen bepaalde werkzaamheden overnemen. Deze werkzaamheden worden dan beloond met een beheervergoeding.

3.3.3 Speelvoorzieningen

Voorzieningen in de woonomgeving, die er op gericht zijn speel- en recreatiemogelijkheden buiten te bieden. Hieronder vallen ook voorzieningen als skatebanen, openbare tennisbanen en trapveldjes (niet gebonden aan verenigingen).

Huidige situatie

In de gemeente Súdwest-Fryslân zijn 262 vrij toegankelijk speelvoorzieningen aanwezig. Het onderhoud en beheer van de speelvoorzieningen vindt grotendeels plaats door het team Ondersteuning.

Beleidsnota speelvoorzieningen 2013 - 2018

In het kader van het harmoniseren van het speelbeleid is er afgelopen jaar gewerkt aan een beleidsplan speelvoorzieningen. Dit plan wordt na een inspraakperiode door de raad naar verwachting op 14 november 2013 vastgelegd. De visie van de gemeente ten aanzien van het speelvoorzieningenbeleid luidt: 'de gemeente Súdwest-Fryslân wil kinderen van 0-18 jaar stimuleren om buiten te spelen. Buiten spelen is gezond en goed voor de ontwikkeling en bevordert de leefbaarheid van steden en dorpen'. De doelgroep is verdeeld in drie categorieën: 0 – 6 jaar, 6 – 12 jaar en 12 – 18 jaar.

Doelstelling van het gemeentelijk speelvoorzieningenbeleid voor de periode 2013 – 2018 is 'voldoende, veilige en aantrekkelijke speelvoorzieningen te realiseren voor kinderen van 0 – 18 jaar'.

De komende vijf jaar richt het gemeentelijk beleid zich voor de bestaande speelvoorzieningen op de volgende actiepunten:

- Het verbeteren van de kwaliteit (kwaliteitsnormen) en het oplossen van knelpunten
- Het uitvoeren van beheer en onderhoud van de speelvoorzieningen door de gemeente volgens een basisniveau
- Het verwijderen van speeltoestellen die niet meer of te weinig worden gebruikt en het handhaven van de betreffende speelvoorziening als informele speelvoorziening (openbaar terrein zonder speeltoestellen)
- Het openstellen van pleinen bij scholen, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven stimuleren en daarover heldere afspraken maken met de eigenaren
- Het beëindigen van activiteiten- en exploitatiesubsidies

- Het toepassen van maatwerk in bijzondere gevallen.

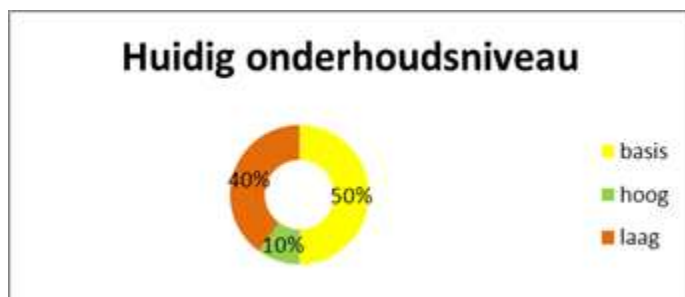
De actiepunten van het gemeentelijk beleid voor nieuwe speelvoorzieningen zijn:

- Bij het opstellen van nieuwe bestemmingsplannen streven we er naar om 3 % van het woongebied te reserveren voor speelvoorzieningen
- In de exploitatieopzet van een nieuwe woonwijk reserveren we een normbedrag van € 350 per woning (exclusief btw) voor de aanleg van nieuwe speelvoorzieningen
- Een nieuwe speelvoorziening in een nieuwe woonwijk wordt aangelegd als wordt voldaan aan beoordelingscriteria uit de beleidsnota
- De inrichting van de speelvoorziening vindt plaats volgens de kwaliteitsnormen
- Het beheer en onderhoud van de speelvoorzieningen wordt door de gemeente uitgevoerd volgens een basisniveau
- De aanleg van een nieuwe speelvoorziening in een bestaand gedeelte van een dorp of stad is slechts bij zeer hoge uitzondering mogelijk; een aanvraag wordt getoetst aan beoordelingscriteria
- Het toepassen van maatwerk in bijzondere gevallen.

De uitvoering van het speelvoorzieningenbeleid vindt plaats binnen de daarvoor beschikbare budgetten en in overleg met de direct belanghebbenden zoals bewoners, een speeltuin- of wijkvereniging of een dorpsbelang.

Onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau ligt bij speelvoorzieningen voor 50% op een basisniveau en 40% op laag. De reden hiervoor is dat er een behoorlijk aantal speelvoorzieningen verouderd zijn. Op dit moment zijn er onvoldoende middelen om ze te vervangen. Wel is de veiligheid gewaarborgd dankzij een frequente inspectie en de uitvoering van noodzakelijke maatregelen die hier uit voortvloeien.

Wetgeving

Volgens het 'Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen' moeten speeltoestellen in de (semi-)openbare ruimte veilig zijn. Omdat de gemeente in de meeste gevallen speelplaatseneigenaar is, is de gemeente verantwoordelijk voor het goed beheer van de speeltoestellen. Een medewerker van het team Ondersteuning voert de inspecties uit en houdt een logboek bij.

De 'Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA)' is de handhavende organisatie van het 'Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen'. Dit houdt in dat zij de enige organisatie is die speeltoestellen mag afkeuren of boetes mag opleggen aan beheerders.

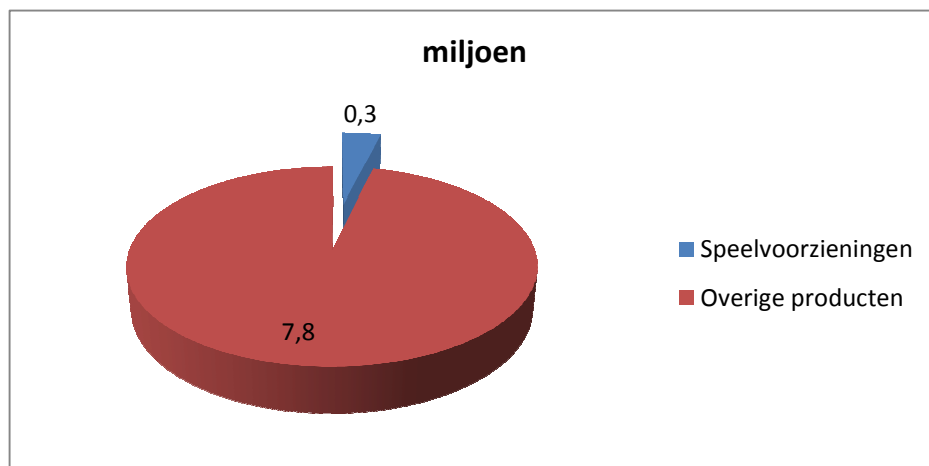
Financiën

Het huidige onderhoudsbudget is vooral gericht op klein onderhoud, veiligheidsinspecties en het vervangen van (onveilige) speeltoestellen en inspecties. In 2014 bedraagt het budget € 343.461,--. Voor groot onderhoud is jaarlijks gemiddeld € 133.000,-- tekort aan financiële middelen.

Vanuit de geldelijke ruimte die ontstaat bij de financiële ingroei van het kapitaalgoederencomplex wordt voorgesteld dit tekort op die wijze te dekken. De hiervoor genoemde besparing van € 440.000,-- wordt dan voor een bedrag van € 133.000,-- aangewend, waarmee ook dit product sluitend wordt (zie hoofdstuk 7).

Ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen voor dit product worden de komende jaren verwacht:

- Het bevorderen van het natuurlijk spelen
- Het opstellen van een meerjarenvervangingsplan

Knelpunten

De volgende knelpunten worden geconstateerd:

- Door het ontbreken van beleid in 2011 en 2012 en onvoldoende middelen zijn er achterstanden ontstaan. De hoogste prioriteit is gedurende deze periode gegeven aan het waarborgen van veilige speeltoestellen
- De wens om speelondergronden van zand gefaseerd te vervangen door kunstgras, is onvoldoende gerealiseerd (verbetering hygiëne) in verband met het ontbreken van voldoende budget

Conclusie en aanbevelingen

Het nieuwe speelbeleid gaat ervoor zorgen dat er een duidelijke visie wordt vastgesteld waardoor er beter uitvoering kan worden gegeven aan het beheren van de speelvoorzieningen. Het structurele onderhoudsbudget is nog toereikend om een gemiddeld basisniveau te halen. Dit komt vooral dankzij een efficiëntieslag en een nieuwe organisatie opzet. Een deel van de te realiseren besparingen kan worden ingezet voor renovaties. Er blijft echter onvoldoende budget voor areaaluitbreiding.

3.3.4 Begraafplaatsen

Een begraafplaats is een besloten gebied waar lichamen van overleden personen worden begraven of bijgezet. De begraafplaatsen vertegenwoordigen een belangrijke cultuurhistorische waarde in de gemeente Súdwest-Fryslân.

Begraafplaats Koudum.

Huidige situatie

Súdwest-Fryslân heeft 13 begraafplaatsen in eigendom en beheer. Begraafplaatsen maken een bijzonder onderdeel uit van het openbaar groen en ze vertegenwoordigen een belangrijke cultuurhistorische waarde. Belangrijk is dat begraafplaatsen respect en rust uitstralen. Dit betekent een voortdurende zorgplicht voor de begraafplaatsbeheerders. Vanuit het esthetisch oogpunt, maar ook voor het behoud van de functionaliteit op langere termijn, is het van belang dat vooral de drie hoofdelementen goed worden onderhouden: het groen, de paden en de graven. Aangezien de meeste begraafplaatsen op een hoog netheidsniveau wordt onderhouden, zijn er op dit moment geen grote achterstanden.

Harmonisatie

Per 1 januari 2011 is een nieuwe 'Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen' vastgesteld. Om eenheid te bereiken in de werkwijze van de uitvoering van werkzaamheden rond graven en grafbedekking op begraafplaatsen zijn er in 2012 per begraafplaats nadere regels vastgesteld.

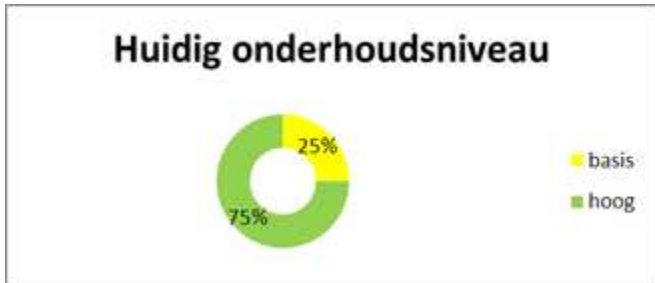
In 2013 is door een werkgroep een harmonisatie van de procesketen opgestart. De doelstelling is om tot een zowel vanuit de klant- als organisatieperspectief eenduidig effectief en efficiënt klantproces te komen. Een projectgroep wordt ingericht om invulling te geven aan de implementatie en de voorwaardenscheppende activiteiten.

De tarieven per begraafplaats zijn nu nog verschillend. Voorgesteld wordt om deze tarieven te harmoniseren.

Onderhoudsniveau

Van oudsher worden de begraafplaatsen op een goed niveau onderhouden. Dit heeft ook te maken met de gevoeligheden die bij een begraafplaats horen. Bezoekers verwachten een verzorgde laatste rustplaats. Het laten liggen van bijvoorbeeld grasresten op de gazons of grafstenen wordt in de regel niet geaccepteerd.

Bezuinigingen

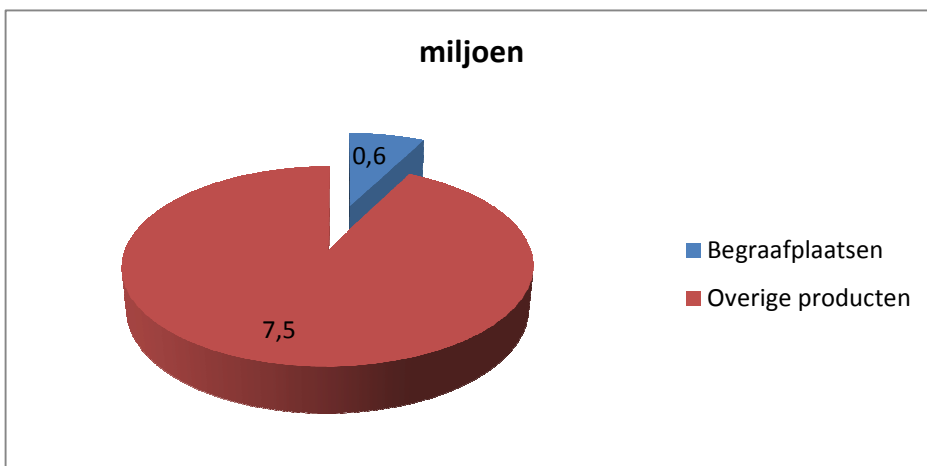
Op dit product zijn momenteel twee besparingsopdrachten.

A. Het betreft het resterende deel van de besparing op bedrijfsvoering van € 40.000,--, zie ook paragraaf 3.3.1.

B. In verband met de bezuinigingsopdracht vanuit de PPN 2012 (taakstelling 46) worden de leges van het begraven verhoogd. Het gaat op jaarbasis om een bedrag van € 50.000,-- (vanaf 2014).

Financiën

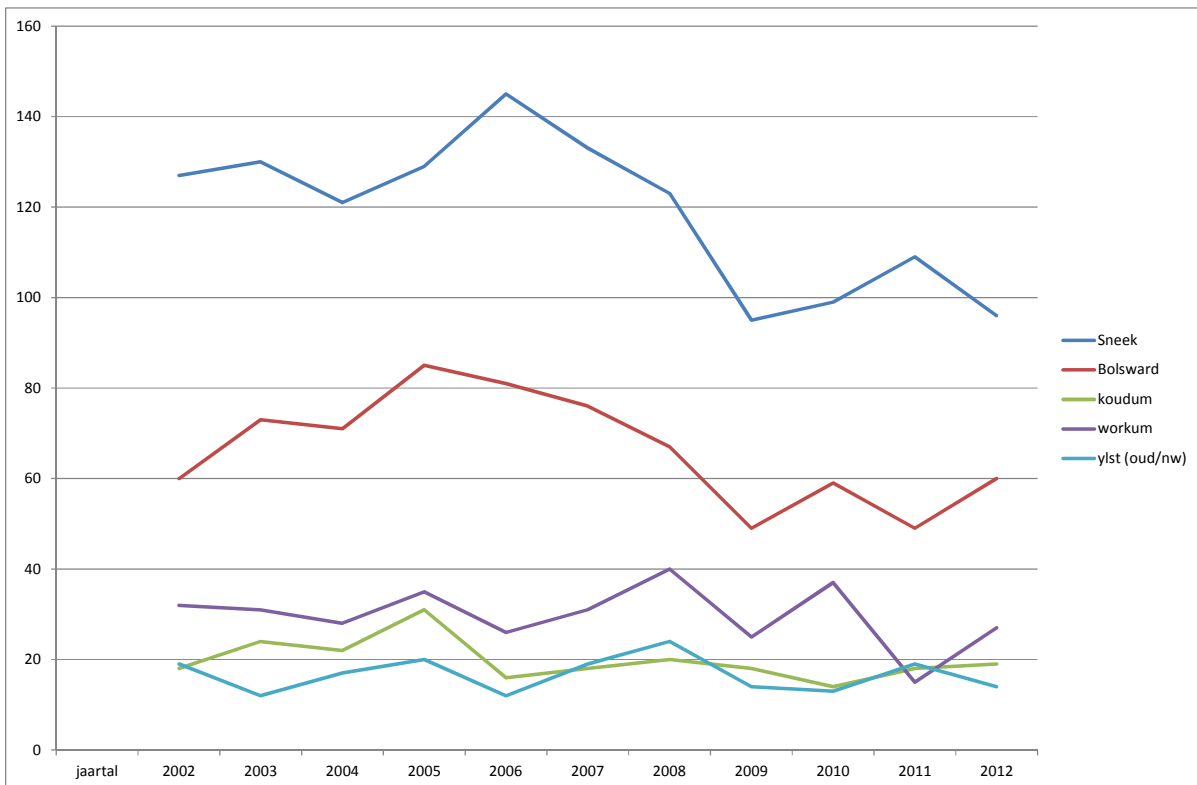
Voor de begraafplaatsen is het beheerbudget € 593.291,--. Daar tegenover staat ruim € 520.000,-- aan inkomsten (grafkosten en onderhoud). De kostendekkendheid bedraagt daarmee circa 85%. Dit is ten opzichte van het landelijke gemiddelde goed te noemen. De meeste gemeenten hebben op dit moment een percentage kostendekkendheid tussen de 50% en 75%.

Ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen rond begraafplaatsen worden de komende jaren verwacht:

- Toename van de sterftecijfers als gevolg van vergrijzing
- De vraag naar begraven neemt af (minder baten)
- Toename cremieren
- Harmonisatie tarieven begraven
- Inzicht verschaffen in kostendekkendheid 'Lijkbezorgingsrechten'
- Onderzoek naar wel of geen uitbreiding van begraafplaatsen
- Meer oude graven opruimen voor nieuw uit te geven graven.

Aantal bijzettingen (begravenissen en asbussen in (urn)graven) van de afgelopen 10 jaar bij de grootste begraafplaatsen in Súdwest-Fryslân

Knelpunten

De volgende knelpunten worden geconstateerd:

- Door afname vraag naar begraven nemen de inkomsten af
- Een aantal begraafplaatsen raakt vol waardoor er capaciteitsproblemen kunnen ontstaan, bijvoorbeeld op de begraafplaatsen in Sneek en Stavoren. Dit geldt ook voor de twee kerkhoven in Boarnsterhim

Conclusies en aanbevelingen

Er zijn de afgelopen jaren al een groot aantal zaken rond de 13 begraafplaatsen geharmoniseerd en efficiënter ingericht. Wat nu nog ontbreekt, is de harmonisatie van de verschillende tarieven die voor de verschillende begraafplaatsen gelden.

De kostendekkendheid van het product bedraagt vanaf 2014 85%. Hiermee scoren we beter dan het landelijke gemiddelde. Onderzocht moet worden of het onderdeel begraven 100% kostendekkend gemaakt kan worden. Er dient onderzoek te worden gedaan naar de capaciteit van enkele begraafplaatsen. De capaciteit kan bijvoorbeeld worden vergroot door het ruimen van oude graven.

3.3.5 Bermen

Horizontale of licht hellende strook grond langs een weg, spoorweg, sloot of dijk. De begrenzing ligt tussen de insteek van een weg en de waterlijn, inclusief taluds. Bermen hebben twee hoofdfuncties en een aantal nevenfuncties. De eerste hoofdfunctie is een wegenbouwkundige functie. Een berm geeft steun aan het weglichaam en dient als reserveruimte voor een eventuele verbreding van de weg. De tweede hoofdfunctie is de verkeerskundige. Een berm biedt plaats voor straatmeubilair zoals reflectorpaaltjes, bewegwijzering, kabels en leidingen enzovoort. Een berm is verkeersgeleidend en dient als uitwijkplaats in noodgevallen. Bermen kunnen ook een belangrijke landschappelijke en ecologische betekenis hebben.

Bermen zijn ecologisch gezien van grote betekenis (Oudvaart, Sneek).

Huidige situatie

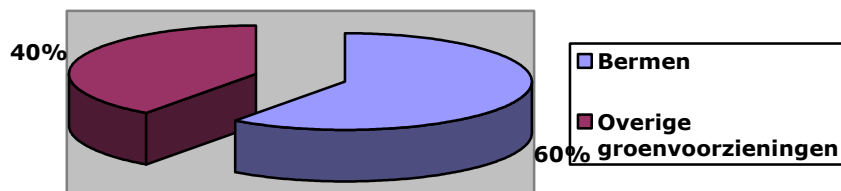
De bermen in Súdwest-Fryslân hebben samen een oppervlakte van 575 ha. Bermen hebben niet alleen een functie voor het verkeer, maar zijn ook waardevol voor planten en dieren. In Súdwest-Fryslân komen in bermen meer dan 200 plantensoorten voor, zo blijkt uit eerder onderzoek. Daarbij zijn soorten geïnventariseerd die wettelijk beschermd zijn, of op de rode lijst staan, zoals orchideeën.

Beschermden rietorchideeën komen steeds vaker voor in bermen in Súdwest-Fryslân.

In intensief gebruikte landbouwgebieden is de diversiteit in planten en dieren lager. Zij zijn in deze gebieden afhankelijk geworden van 'randen' zoals bermen. Planten en dieren gebruiken de berm om zich te verplaatsen. Door versnippering zijn delen van natuurgebieden gescheiden geraakt en zijn verbindingswegen tussen natuurgebieden verdwenen. Een berm die voldoet aan de doeltypen van bepaalde soorten dieren en planten kan de geïsoleerde gebieden weer verbinden.

Omvang bermen

Harmonisatie

Vanaf 2011 is geïnventariseerd welke bermen bijzondere ecologische waarden bezitten of potenties hebben om ecologisch waardevol te worden. Deze bermen worden ecologisch beheerd door middel van het toepassen van een hooilandbeheer (2 x per jaar maaien en afvoeren van het maaisel in juni en september). Door dit beheer verschaalt de bodem en daarmee krijgen minder algemene soorten de kans om zich te vestigen en te handhaven.

Op plaatsen waar ratelaar is uitgezaaid wordt slecht 1 keer per jaar gemaaid (september) en afgevoerd. De ratelaar is een plant die op grassen parasiteert, waardoor het grasbestand afneemt ten gunste van andere bloeiende planten. Deze innovatieve werkwijze wordt binnen de gemeente op een grotere schaal toegepast met als voordeel minder beheerkosten en meer bloemen/biodiversiteit (zie bijlage 2)

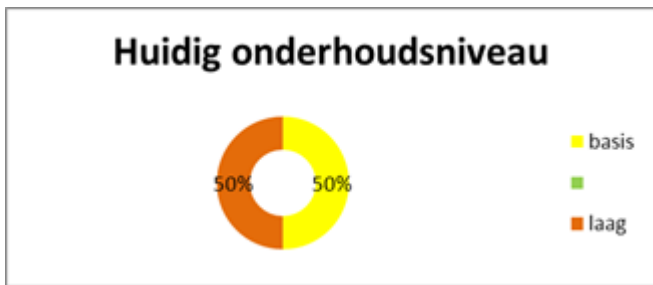
In bermen waar een beperkte ecologische winst te behalen is, wordt een klepelbeheer toegepast (3 x per jaar maaien en laten liggen). Bermen en terreinen die moeilijk op een mechanische manier te beheren zijn worden begrast door schapen. In het Rasterhoffpark worden ook Schotse Hooglanders ingezet voor het terreinbeheer, onder andere voor de bestrijding van de reuzenbereklaauw.

De werkzaamheden worden aan de hand van een bestek uitgevoerd door lokale aannemers en loonbedrijven. Een deel van het beheer wordt door de eigen dienst uitgevoerd.

Onderhoudsniveau

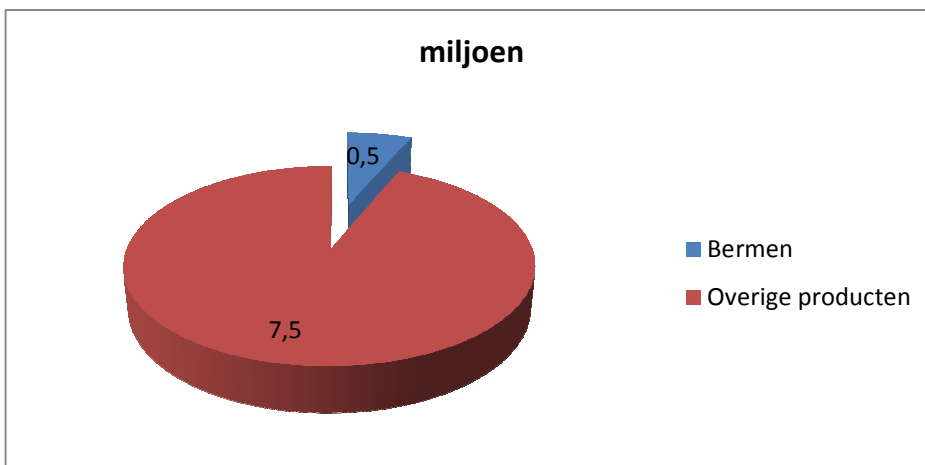
De bermen worden extensief beheerd. Het klepelbeheer valt onder laag onderhoud. Het hooilandbeheer en de begrazing onder basis niveau.

Financiën

Voor het bermbeheer is € 533.450 beschikbaar. Het budget is voldoende voor de huidige werkwijze, maar niet voldoende om het ecologisch beheer verder uit te breiden. Dit komt vooral door de hoge stortkosten. In de toekomst kunnen deze kosten dalen omdat de afvalstof mogelijk als grondstof kan worden toegepast en daarmee geschikt wordt voor biomassa. Indien de kosten dalen wordt voorgesteld het ecologisch beheer verder uit te breiden.

Ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen rond bermbeheer worden de komende jaren verwacht:

- Certificering gemeenten Flora- en Faunawetgeving
- Uitbreiding areaal door boeren te laten maaien
- Bermgras inzetten als grondstof voor andere toepassingen (de mogelijkheden worden nog onderzocht)
- Braakliggende (bedrijfsterreinen) aantrekkelijker maken voor flora en fauna (verhogen biodiversiteit)

Knelpunten

De volgende knelpunten worden geconstateerd:

- Oprukken rietgroei in bermen (ingrijpen extra beheer noodzakelijk)
- Relatief veel schade in bermen door landbouwverkeer
- Distels zorgen voor overlast bij boeren

Schotse Hooglanders worden o.a. ingezet om de reuzenberenklauw te bestrijden (Rasterhoffpark).

Conclusies en aanbevelingen

Súdwest-Fryslân heeft 575 ha. aan bermen en deze maken 60% uit van het totale groenareaal in onze gemeente. Er is een duidelijk onderscheid gemaakt in ecologisch waardevolle en minder waardevolle bermen. Het beheer is hier op afgestemd en wordt uitgevoerd door lokale aannemers en agrariërs. Door nieuwe ontwikkelingen (Biobased Economy) wordt het in de toekomst wellicht mogelijk om het ecologisch beheer uit te breiden met gelijkblijvend of lager kostenniveau waardoor de biodiversiteit op plaatsen kan uitbreiden.

3.3.6 Sloten en vijvers

Hieronder vallen alle openbare sloten en vijvers die (meestal) jaarlijks schoongemaakt dienen te worden (hekkelen). Onder opschonen wordt verstaan het verwijderen van plantengroei en alle overige voorkomende/ingebrachte obstakels en/of voorwerpen (zwerfvuil e.d.) uit de bodems en taluds van de watergangen tijdens deze periode (van insteek tot insteek). Het baggeren valt hier niet onder.

In het najaar worden alle sloten jaarlijks schoongemaakt.

Huidige situatie

Maar liefst 785 km aan sloten en 40 ha. aan vijvers treffen we aan in onze gemeente. Deze worden jaarlijks in het najaar gehekkeld. Een deel van deze sloten is eigendom van Wetterskip Fryslân. De gemeente ontvangt voor het uitvoeren van het onderhoud hiervan een beheervergoeding.

Harmonisatie

Van alle sloten en vijvers zijn beheerkaarten gemaakt waarop is aangegeven op welke wijze deze dienen te worden onderhouden. In de stedelijk gebieden dient alle hekkelspecie te worden afgevoerd. In het landelijk gebied komt de meeste specie op het land te liggen, waarna de ontvanger verantwoordelijk is voor de verdere verwerking. De werkzaamheden worden door lokale aannemers uitgevoerd aan de hand van een bestek. Een deel door het team Beheer en Onderhoud.

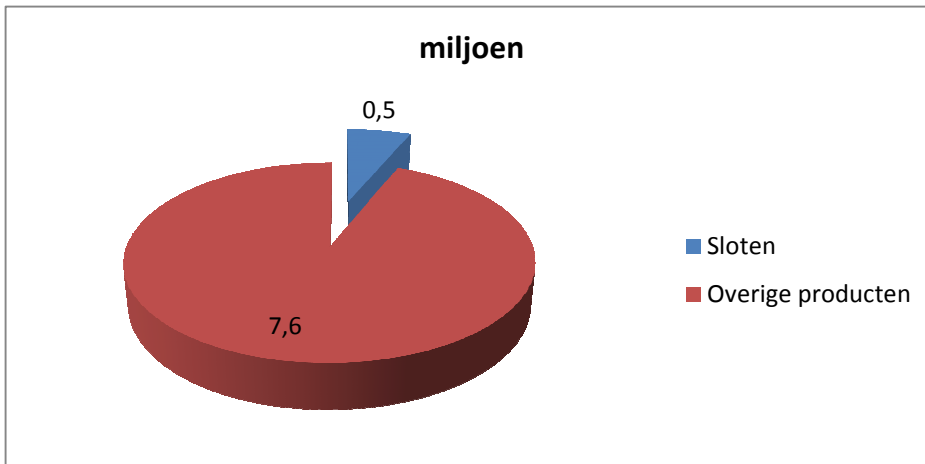
Onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau van het slootonderhoud ligt gemiddeld op basis. Door Wetterskip Fryslân wordt er, door middel van een jaarlijkse schouw, op toegezien dat belangrijke sloten voldoende worden schoongemaakt om de doorstroming te garanderen. Een deel wordt zeer extensief onderhouden. Het betreft vaak ecologisch waardevolle waterpartijen.

Financiën

De kosten voor dit product bedragen € 510.125,--. Het bedrag is voldoende om de watergangen te onderhouden en te voldoen aan de wensen van Wetterskip Fryslân.

Ontwikkelingen

- Overdracht stedelijk waterbeheer (hoofdwatgangen) door Wetterskip (nog niet afgerond, alleen in Bolsward gerealiseerd)
- Meer aandacht voor ecologisch beheer (o.a. gefaseerd onderhoud)
- Onderzoek naar de mogelijkheden hekkelmateriaal in te zetten als grondstof in andere toepassingen (Biobased Economy)
- Extensivering schouw Wetterskip

Knelpunten

- Toename plantengroei in watergangen en daarmee de hoeveelheid hekkelspecie als gevolg van verlanding, verbetering waterkwaliteit en verandering klimatologische omstandigheden

Conclusie en aanbevelingen

De sloten en waterpartijen worden in zijn algemeenheid voldoende onderhouden om voldoende doorstroming te waarborgen. Omdat de afvoerkosten van het slootafval hoog zijn wordt er actief gezocht naar mogelijkheden de specie als grondstof in andere toepassingen.

3.3.7 Onkruidbestrijding verhardingen

Het bestrijden van ongewenste kruiden en grassen op half- open of gesloten verhardingen door middel van mechanische of chemische onkruidbestrijdingsmethoden.

Borstelen en vegen, een van de maatregelen om onkruid op verhardingen te bestrijden.

Huidige situatie

De gemeente Súdwest-Fryslân gaat onkruid op de gemeentelijke trottoirs, paden en wegen te lijf met de zogenoemde DOB-methode. DOB staat voor Duurzaam Onkruid Beheer. Het gaat hier om een combinatie van verschillende bestrijdingsmethoden: borstelen, vegen en een selectieve chemische aanpak.

Harmonisatie

De chemische bestrijdingsmethode werd in de gehele gemeente toegepast, met uitzondering van de voormalige gemeente Wymbritseradiel en buiten het centrum van de stad Sneek. Daar werd alleen geborsteld. In deze gebieden wordt sinds 2013 ook met de nieuwe gecombineerde methode gewerkt.

Duurzaam onkruidbeheer

Onkruidbeheer volgens de DOB-methode is gericht op een effectieve onkruidbestrijding tegen een redelijke kostprijs. Voor het toepassen van chemische onkruidbestrijding gelden een aantal wettelijke regels die de afspoeling van chemische middelen van trottoirs, paden en wegen naar het oppervlaktewater moeten tegengaan. Zo wordt bijvoorbeeld langs alle kaden het onkruid handmatig verwijderd of geborsteld.

Op bedrijventerreinen en in straten in gebieden waar veel onkruid staat, wordt een paar keer per jaar geborsteld en geveegd. In de overige gebieden wordt twee keer per jaar, in de maanden mei, juni en september, de chemische selectspray-methode toegepast.

Onderzoek

De beslissing om de DOB-methode te blijven gebruiken met daarin ook de chemische methode, is genomen naar aanleiding van de resultaten van onderzoek van Plant Research International in samenwerking van de Universiteit van Amsterdam (levenscyclus analyse (LCA)). Hieruit bleek dat zorgvuldige toepassing van chemische onkruidbestrijding minder milieubelastend is dan bestrijdingsmethoden met bijvoorbeeld branden of heet water. Wel heeft het kabinet dit jaar besloten (voor de niet-landbouw sector) om per 2018 een verbod in te stellen op het professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op verhardingen in stedelijk gebied en sport- en recreatieterreinen. Particuliere toepassingen blijven toegestaan.

Pilot alternatieve beheermethoden

In Sneek en Ysbrechtum zijn als proef drie jaar lang niet-chemische beheermethoden uitgetoet. In de wijk Noordoosthoek in Sneek is sinds 2010 een pilot gestart met het bestrijden van onkruiden op verhardingen met heet water en in Ysbrechtum met hete lucht. Deze methoden hebben niet het verwachte beeld opgeleverd omdat sommige onkruiden ongevoelig zijn voor deze methoden en de hergroei vrij snel weer op gang komt. Daarnaast liggen de beheerkosten drie maal hoger.

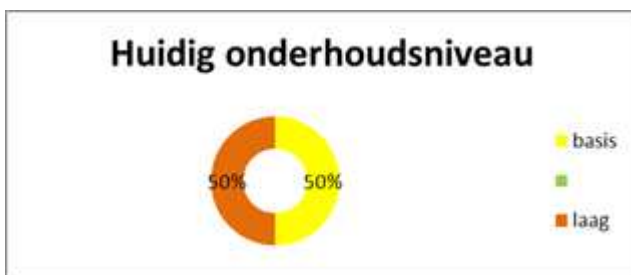

Onkruidbeheersing met heet water nog te weinig rendement.

Wel worden nieuwe ontwikkelingen rond dit onderwerp op de voet gevolgd. Zo wordt in de gemeente Súdwest-Fryslân geëxperimenteerd met biologisch afbreekbare bestrijdingsmiddelen. Ook wordt er bij de nieuwe inrichting meer rekening gehouden met het beperken van onkruidgroei op verhardingen.

Onderhoudsniveau

De afgelopen jaren waren er grote verschillen waar te nemen in het netheidsniveau. Oorzaak hiervan is de verschillende beheermethoden die toegepast zijn binnen de gemeente en de natte zomers. De verwachting is dat het beeld in de toekomst gelijk wordt getrokken naar gemiddeld basis. Veel is afhankelijk van de weersomstandigheden. Een droge zomer helpt bij een hoog netheidsniveau. Bij een natte zomer zal er snel hergroei zijn van grassen en kruiden waardoor het beeld gedurende een periode laag zal zijn.

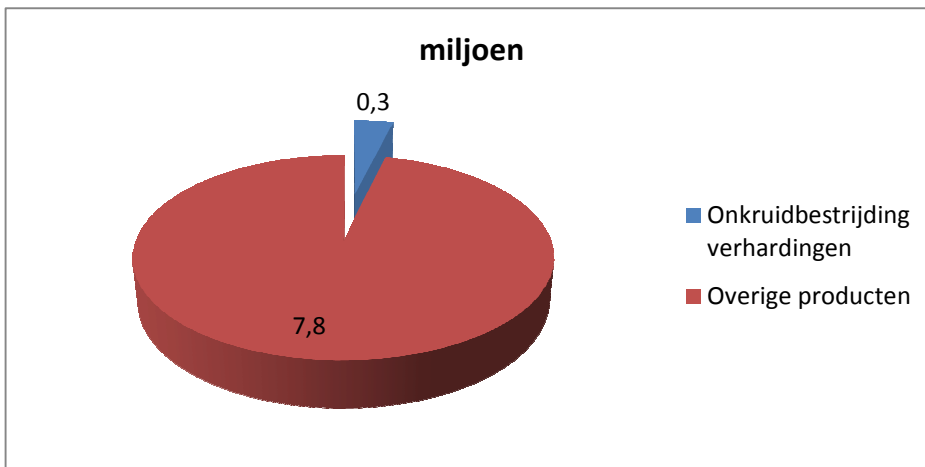

Financiën

Op dit moment is het mogelijk om met het bestaand beheerbudget de DOB-methode uit te voeren. Het totale budget bedraagt: € 250.2019,-- Bij een groeizaam jaar wordt het onderhoudsniveau gemiddeld basis niet gehaald. Vanaf 2018 komt er een verbod op het toepassen van chemische middelen. Het huidige beheerbudget is dan ontoereikend. Uit onderzoek komt naar voren dat de beheerkosten voor alternatieve bestrijdingsmethoden met 0,15 ct per m2 zullen stijgen. Dit betekent dat het benodigde beheerbudget op termijn voor

deze methode met een factor drie gaat stijgen om het huidige kwaliteitsniveau te handhaven. Het totaal benodigde beheerbudget voor onkruidbestrijding op verhardingen zal hierdoor aanzienlijk stijgen.

Ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen rond het onkruidbeheer van verhardingen worden verwacht:

- Mogelijk verbod van chemisch onkruidbeheer rondom zorginstellingen, speelplaatsen en scholen vanaf 2015
- Een totaal verbod van glyfosaat in 2018 voor gemeenten (niet voor particulier gebruik)
- Invoering DOB2 o.a halvering maximaal toegestane middelengebruik
- Ontwikkelen van biologisch afbreekbare onkruidbestrijdingsmiddelen
- Meer toepassing onkruidwerende verhardingen (bv printbeton)

Knelpunten

De volgende knelpunten worden geconstateerd:

- Onvoldoende financiële middelen om verhardingen aan te passen voor een beter onkruidbeheer
- Het gebruik van chemische middelen blijft voor een deel van de burgers discutabel
- Strengere eisen DOB 2 betekent extra maatregelen
- Bij (her) inrichting woonwijk/straat meer rekening houden met beheer

Conclusie en aanbevelingen

Het onkruidbeheer op verhardingen is in Súdwest-Fryslân geharmoniseerd. Er wordt gewerkt volgens de DOB-methode (Duurzaam Onkruid Beheer): een combinatie van borstelen, vegen en een select-spray methode. Een werkwijze die in meer dan 80% van alle gemeenten wordt toepast. Het kabinet heeft besloten om vanaf 2018 te stoppen met gebruik van chemische middelen op de verhardingen. De kosten zullen naar verwachting vanaf 2018 aanzienlijk stijgen. De gemeente gaat actief op zoek naar alternatieve beheermethoden en betreft bewoners actief bij het zoeken naar andere beheermethoden.

4. Nieuw beleidskader

Op basis van de analyse in de voorgaande hoofdstukken kunnen nu voor het onderdeel openbaar groen, een aantal sturende beleidskaders worden geformuleerd voor de periode 2014-2018.

Kader 1: We onderhouden en beheren het openbaar groen op een duurzame wijze en streven naar een zo hoog mogelijk biodiversiteit

In de 'Duurzaamheidsvisie' is vastgelegd dat we streven naar een Griene Mienskip, waar onze inwoners in een veilige en duurzame samenleving vertoeven en ecosystemen in stand worden gehouden dan wel in balans worden gebracht. Hiermee blijven lange termijn functies zoals schone lucht, schoon water en klimaatregulering gewaarborgd.

Een belangrijk uitgangspunt bij het duurzaam beheer van het openbaar groen is dat er geen chemische middelen worden gebruikt in het openbaar groen. Uitzonderingen zijn: ziektebestrijding op sportvelden, stobbebehandeling bij het afzetten van bosplantsoen en onkruidbestrijding op verhardingen (DOB), zie h.3.3.7).

Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van het 'Kwaliteitshandboek Inrichting Openbaar groen' (intern document/ zie bijlage 4). Door het toepassen van deze richtlijnen zorgen we voor een kwalitatief betere openbare ruimte die duurzaam wordt aangelegd en wordt beheerd. Een voorbeeld hiervan is dat er meer aandacht is voor ondergrondse ruimte bij het toepassen van bomen. Hierdoor wordt de levensduur van de bomen aanzienlijk verlengd.

En ander voorbeeld is het ecologisch beheren van een groot aantal bermen. Dit levert mooie bloeiende bermen op, maar hierdoor wordt ook nog eens de biodiversiteit verhoogd. Dit past ook in de visie om te streven naar een zo hoog mogelijke (ecologische) diversiteit van het openbaar groen.

Biodiversiteit als meetinstrument

Biodiversiteit staat voor biologische diversiteit en omvat de totale verscheidenheid van alle levende planten en dieren op aarde. Biodiversiteit betreft zowel de variatie in soorten, als ook de erfelijke variatie binnen soorten en de variatie aan levensgemeenschappen of ecosystemen. Zowel bedreiging, bescherming en herstel van biodiversiteit zijn de onderwerpen van dit thema.

Er zijn instrumenten om de biodiversiteit te meten. Het meest praktische en voordeligste is om aan te sluiten bij de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFP). De NDFP geeft informatie over waarnemingen van alle flora en fauna (inclusief beschermde en zeldzame planten en dieren). Via de NDFP kan de gemeente online natuurinformatie opvragen en beheren. Naast het meten van de biodiversiteit is het instrument ook goed te gebruiken om inzicht te krijgen in beschermde planten -en diersoorten bij nieuwe projecten (verplichting Flora en Faunawet) en bij het opstellen van nieuwe ruimtelijke plannen.

Door gebruik te maken van de NDFP hoeft de gemeente minder werk door externen te laten uitvoeren, omdat het ecologisch vooronderzoek zelf kan worden uitgevoerd. Daarnaast hoeft er geen informatie meer te worden opgevraagd bij het Natuurloket. Voorgesteld wordt om dit meetinstrument aan te schaffen en jaarlijks verslag uit te brengen over de ontwikkeling van flora en fauna in Súdwest-Fryslân.

Meten biodiversiteit aan de hand van Nationale Databank Flora en Fauna.

Voorstel 1	We onderhouden en beheren het openbaar groen op een duurzame wijze en streven naar een zo hoog mogelijke biodiversiteit.
Effect	Een duurzame samenleving
Kosten	Budgetneutraal
Alternatief	Andere versie aanschaffen met minder mogelijkheden
College	Hiermee geven we uitvoering aan het de Duurzaamheidsvisie

Kader 2: We onderhouden het groen op een gemiddeld basisniveau, maar wel met differentiatie in onderhoudsniveau per groenproduct

De gemeenteraad heeft bij de 'Kaderstellende notitie Kapitaalgoederen' het wenselijke kwaliteitsniveau vastgesteld op 'Gemiddeld Basis'. Dit niveau levert op de lange termijn financieel de meest optimale situatie op. Het sluit ook aan bij het huidige kwaliteitsbeeld.

groen	kwaliteitsniveau gemiddeld basis		
	laag	basis	hoog
openbaar groen, parken en bossen	30%	60%	10%
buitensportaccommodaties	0%	70%	30%
speelvoorzieningen	40%	50%	10%
begraafplaatsen	0%	25%	75%
onkruidbestrijding verhardingen	50%	50%	0%
sloten en vijvers	25%	75%	0%
bermen	50%	50%	0%

De huidige onderhoudskwaliteit in de meeste dorps- en stadskernen ligt hoger dan in de woonwijken en buitengebieden. Dit geldt ook voor belangrijke invalswegen en rotondes van een stad en dorp. De centra, invalswegen en rotondes vormen het visitekaartje van de dorpen en steden. Vooral de kleurrijke en goed verzorgde rotondes aan de rand van stad of dorp vormen 'een welkom' voor de binnenrijdende bezoeker. Het is gewenst het hoge onderhoudsniveau hier

te handhaven. Op industrieterreinen en in buitengebieden hanteren we vaak een lager onderhoudsniveau. Dit verklaart het gemiddelde basisniveau.

Goed onderhouden groen bij invalswegen zijn onze visitekaartjes.

Een groot deel van alle begraafplaatsen in Súdwest-Fryslân wordt op hoog niveau onderhouden. Bezoekers verwachten hier een verzorgde laatste rustplaats. Het is wenselijk om dit beleid te handhaven.

Openbaar groen, waaronder het bomenbestand, mag geen bedreiging vormen voor de veiligheid. In het 'Bomenbeleidsplan Súdwest-Fryslân' staat omschreven hoe we een veilig bomenbestand waarborgen. Het aanbieden van veilige speelvoorzieningen is ook erg belangrijk. Door middel van regelmatige inspecties en het bijhouden van logboeken houden we hier grip op.

Een gevarieerd en verzorgd groenbestand zorgt voor positieve waardering van de omgeving en verhoogt daarmee de leefbaarheid. Variatie in beplantingen zorgt naast de esthetische kwaliteit ook voor een verhoging van de biodiversiteit en minder kans op ziekten en plagen.

Voorstel 2	We onderhouden het groen op een gemiddeld basisniveau, maar wel met differentiatie in onderhoudsniveau per groenproduct.
Effect	<ul style="list-style-type: none"> • Dit niveau houdt de veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling op peil. • Voorkomt kapitaalvernietiging op termijn • Goede indruk bij binnenkomst dorp en stad • Blijvend verzorgde begraafplaatsen
Kosten	Kosten blijven gelijk.
Alternatief	Alle groenproducten op basis. + Geen verschillen meer in onderhoudsniveau – Versobering huidige groenonderhoud begraafplaatsen, invalswegen, rotondes, centra.
College	Gezien het belang van een positieve indruk bij binnenkomst en bezoek centra en begraafplaatsen gaat de voorkeur uit naar differentiatie in onderhoudsniveau per groenproduct.

Kader 3: We streven naar een zo groot mogelijke betrokkenheid van inwoners bij het groenbeheer

De eigen dienst (team Beheer en Onderhoud) fungeert vaak als de vaste "ogen en oren" in de woonomgeving, waarmee snel op aandachtspunten in de openbare ruimte geanticipeerd kan worden. De praktijk is dat veel bewoners de Rayonbeheerder weet te vinden. Dit bevordert de betrokkenheid. Op dit niveau heeft de voorman vaak 1 op 1 contact met de organisatoren van evenementen.

Inwoners mogen ook meedenken over de inrichting van groenvoorzieningen. Een mooi voorbeeld is het project: "Doarpen yn it Griem". Een ander voorbeeld van betrokkenheid is dat de grootste heemtuin van Nederland in Heeg 100% door vrijwilligers wordt onderhouden.

Bij inrichtingsplannen van speelvoorzieningen worden de bewoners altijd betrokken. Dit geldt ook deels voor het beheer via speeltuinverenigingen of buurtverenigingen. Het streven is om de betrokkenheid van burgers voor zoveel mogelijk te stimuleren.

Bij de communicatie met dorps- en wijkverenigingen worden burgers opgeroepen om te komen met creatieve ideeën. Bijvoorbeeld een inrichtingsplan met onderhoudsarme beplanting.

Bewoners actief betrekken bij groenbeheer bevordert de betrokkenheid.

Voorstel 3	We streven naar een zo groot mogelijke betrokkenheid van inwoners bij het groenbeheer.
Effect	Verhogen betrokkenheid bewoners bij de directe leefomgeving.
Kosten	Zelfwerkzaamheid als hoge betrokkenheid werkt vaak kostenverlagend.
Alternatief	Uitsluiten van betrokkenheid door burgers.
College	Het college vindt het belangrijk dat bewoners nauw bij de inrichting en het groenonderhoud en speelvoorzieningen worden betrokken.

Kader 4: We streven naar het verlagen van de beheerkosten door effectieve en efficiënte beheermethoden te ontwikkelen

Het kostenefficiënt (bedrijfsmatig) werken in het beheer en onderhoud van het openbaar groen is een belangrijk element in onze organisatie. Uit het afwegingskader blijkt dat een hybride invulling van vooral de verschuiving van uitvoeringstaken leidt tot de laagste kosten en ondernemerschap. Interne en externe benchmarking maken daar een belangrijk onderdeel vanuit, om te komen tot de meest bedrijfsmatige invulling.

Inmiddels is de beheersbegroting ZBB opgebouwd en kunnen in combinatie met het steeds meer actualiseren van de beheerdata in GBI-Next de juiste analyses gemaakt worden. Dit betekent dat in de toekomst in een geleidelijk tempo, flexibel juist meer of minder taken kunnen worden uitbesteed. De start van de hybride bedrijfsorganisatie is feitelijk vanaf 2011 al in gang gezet.

Andere voorbeelden van bedrijfsmatig werken zijn: het machinaal knippen van hagen, grotere, bredere maaimachines inzetten op sportvelden, "werk met werk maken", meer bodembedekkers toepassen, "Beheerbewust ontwerpen" verkopen van snippergroen, gefaseerd maaien en het vermarkten van groene afvalstromen.

Aanbrengen bodembedekkende vaste planten verlaagt de beheerkosten, ziet er verzorgd uit en is goed voor de biodiversiteit.

Een mooi voorbeeld van innovatieve plannen binnen het groenbeheer is het ratelaarproject. Door het op grote schaal inzaaien van de grote ratelaar (halfparasiet) in grasstroken en bermen worden duizenden euro's aan beheerkosten bespaard door uitgespaarde maaibeurten. Het project kreeg dit jaar landelijk aandacht via een artikel in het vakblad Tuin en Landschap (zie bijlage 2).

Ratelaar pakt grasbestand aan. Voordeel meer biodiversiteit, minder beheerkosten.

Voorstel 4	We streven naar het verlagen van de beheerkosten door effectieve en efficiënte beheermethoden te ontwikkelen.
Effect	Hier worden de belangrijkste effecten zo concreet mogelijk omschreven.
Kosten	Verlagen beheerkosten.
Alternatief	Geen.
College	Past binnen de strategische koers van het Hoofdlijnenakkoord: gedegen financieel beleid.

Kader 5: We zetten optimaal in op het inpassen van Social Return bij het groenonderhoud

De 'Wet werken naar vermogen' is een belangrijke ontwikkeling, waarbij gemeenten bij de uitvoeringstaken in het groen goed op in kunnen spelen. Het belang hiervan is onlangs door de raad benadrukt bij de gemeentelijke uitvoeringstaken. Uit het afwegingskader "Zelf doen of uitbesteden" blijkt dat in het onderhoud van het openbaar groen een behoorlijk aantal taken door mensen op de laagste treden van de participatieladder via het werkvoorzieningschap Empatec kunnen worden uitgevoerd.

In totaal kunnen door de grote omvang van onze gemeente in ieder geval 35 werkplekken worden ingevuld, direct aangestuurd vanuit de 9 rayons.

Het werkvoorzieningschap is sinds 2013 geïntegreerd bij het team Beheer en Onderhoud.

Voorstel 5	We zetten optimaal in op het inpassen van Social Return bij het groenonderhoud.
Effect	Voordelen in de sociale verplichtingen richting mensen op de laagste treden van de participatieladder en de mogelijkheid deze groep mensen werkervaring te laten opdoen (integratie in het arbeidsproces).
Kosten	Besparing beheerkosten door hogere efficiënte.
Alternatief	Geen integratie.
College	Het integreren van het werkvoorzieningschap binnen de eigen dienst past goed binnen de "Social Return".

5. Personeel en organisatie

Het team Ruimtelijk Beheer en Duurzaam is opdrachtgever voor het groenonderhoud voor de teams Beheer en Onderhoud (uitvoering onderhoud door eigen personeel), het team Openbare werken (uitbestede werkzaamheden) en het team Ondersteuning (onderhoud speelvoorzieningen). Het team Stads-, Dorps- en Bedrijfscontacten zorgt voor de communicatie van de winterplanning. Ook verschijnen er via dit team regelmatig nieuwsberichten over het openbaar groen via de nieuwsbrieven.

De onderhoudswerkzaamheden worden zoveel mogelijk door de eigen dienst uitgevoerd van het team Beheer en Onderhoud samen met de medewerkers van het werkvoorzieningschap Empatec. De ploegen opereren vanuit 9 rayons en worden aangestuurd door een rayonbeheerder.

Dit geldt niet voor grootschalige productiewerken als het maaien van bermen of slootonderhoud en voor specialistisch werk in het groen. Deze laatste werkzaamheden worden uitbesteed en aangestuurd door het team Openbare werken.

In het volgende overzicht is de taakverdeling van de teams weergegeven:

Team Ruimtelijk Beheer en Duurzaam:

- Beleidsmatige voorbereiding en regie op werken vanaf initiatie tot het moment van aanbesteding en uitvoering (inclusief bestuurlijke afstemming)
- Rapporteren over de uitvoering van werken (planning en geld) richting management en college
- Beleid beheer en meerjarige onderhoudsplannen gemeentelijk bezit
- Beleid dienstverlening in de openbare ruimte
- Verkenning, ontwikkeling en begeleiding beleid op het gebied van milieu en duurzaamheid
- Deelname aan verschillende interne en externe projectgroepen
- Verzorgen van de college- en raadsadvisering
- Verzorgen van alle rapportages rond de begrotingscyclus voor programma 6 en de paragraaf kapitaalgoederen
- Aanleveren informatie voor communicatie-uitingen
- Intern opdrachtgever voor de taken in het ruimtelijk beheer en realisatie van civiel werk

Team Openbare werken:

- Het opstellen van bestekken voor grootschalige werkzaamheden als maaien en hekkelen en onkruidbeheer verhardingen
- Het op de markt zetten van grootschalige werkzaamheden en het voeren van directie en toezicht
- Het financieel bewaken van werkzaamheden
- Advisering met betrekking tot het te voeren groenbeleid
- Het begeleiden van werkzaamheden op sport -en recreatieterreinen
- Het afhandelen van meldingen
- Het adviseren en op de markt zetten van werkzaamheden aan bomen, bossen e.d.
- Het ondersteunen van het team Beheer en Onderhoud
- Het voorbereiden van nieuwe werken en het opstellen van groenplannen

Team Beheer en onderhoud:

- Het onderhouden van de openbare groenvoorzieningen, sportvelden en begraafplaatsen.
- Het oplossen van het kleine grijze leed (zoals: een verzakte stoeptegels; gat in het asfalt; een omgedraaid verkeersbord;

- kapotte steigerplank; etc.).
- Informatie over de stand van zaken en wat er leeft in het rayon: 'Oren en ogen in de wijk'. Dit levert meldingen op voor diverse teams.
- 'Ut de Mienskip' – service – het bewust zijn van het werken in de leefomgeving en het product zo goed mogelijk afstemmen op de leefomgeving.

Team Ondersteuning:

- Het inspecteren en klein onderhoud aan speeltoestellen (logboekregistratie).

Team Stads-, Dorps- en Bedrijfscontacten:

- Het organiseren van wijkschouws
- Communicatie winterplanning /groeninformatie nieuwsbrieven

6. Communicatie

Openbaar groen met daarbij de speelvoorzieningen maken een belangrijk onderdeel uit van de leefbaarheid van een dorp of stad. Juist omdat deze onderdelen zo zichtbaar zijn en veel betekenen voor de inwoners. Het is daarom van groot belang goed te communiceren tussen gemeente en burgers als het gaat om onderhoudsmaatregelen of nieuwe inrichting.

Het kappen van bomen ligt bijvoorbeeld vaak gevoelig. Het is zaak de bewoners ruim van te voren op de hoogte te stellen van de werkzaamheden met een goede motivatie. Dit geldt ook voor renovaties of het omvormen van het groen.

Het team Beheer en Onderhoud stelt in samenspraak met Team Openbare werken ieder najaar een winterplanning op en communiceert dit naar de inwoners via het Team Stads-, Dorps- en Bedrijfscontacten. In deze winterplanning staat aangegeven welke bomen gesnoeid of gekapt moeten worden en welke plantsoenen worden gerenoveerd of omgevormd. Vervolgens wordt deze lijst gepubliceerd op de gemeentesite. De direct omwonenden worden via een brief op de hoogte gesteld van de werkzaamheden.

Naast de winterplanning worden er zeer regelmatig onderwerpen onder de aandacht gebracht via de gemeentelijke site, persberichten of Ta - Jo - Tjinst met betrekking tot het groen. Voorbeelden hiervan zijn publicaties over onkruidbeheer verhardingen, iepziektebestrijding, bomenregister of innovatieve projecten. Vooral dit laatste onderdeel kan binnen maar ook buiten de gemeente een hele positieve uitwerking hebben. Een voorbeeld hiervan zijn de positieve berichtgevingen van het groenbeheer in Súdwest-Fryslân in het landelijke vakblad Tuin en Landschap (zie bijlage 2). Daarnaast is Súdwest-Fryslân de afgelopen jaren regelmatig positief in het nieuws geweest. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het ontwikkelen van een plantplaat voor het machinaal planten van bollen door één van de medewerkers van het team Beheer en Onderhoud kreeg zelfs in Frankrijk navolging.
- Het toepassen van de plantensoort ratelaar in bermen met als doel verminderen maaifrequentie en het verhogen van biodiversiteit werd door de provincie Fryslân als voorbeeldproject duurzaam groen aangewezen en is nu landelijk onder de aandacht gebracht (zie artikel Tuin en Landschap in bijlage 2).
- Uitkomsten van een proef met vaste planten en siergrassen onder beplantingsstroken en boomspiegels kreeg in 2012 en 2013 navolging bij andere gemeenten.

Onderhoud minimaal door aanplant lampepoetsgras onder boomvakken.

- Bolsward behaalde in 2008 een bronzen plek in de competitie van de Entente Florale van groenste stad of dorp van Nederland.
- Súdwest-Fryslân behaalde in 2011 de landelijke Stadsvogelprijs van € 20.000,-- van Vogelbescherming Nederland, dankzij het ontwikkelen en uitvoeren van enkele vernieuwende vogelprojecten in Sneek in samenwerking met de Vogelwacht en onderwijsinstellingen.
- In opdracht van Omrop Fryslân wordt er op dit moment gewerkt aan een documentaire over de 19e-eeuwse tuinarchitect Gerrit Vlaskamp (tweeluik, uitzending voorjaar 2014 Omrop Fryslân en Nederland 2. Er wordt uitvoerig stil gestaan bij zijn belangrijkste ontwerp: het Wilhelminapark in Sneek. Niet alleen wordt aandacht besteed aan de historie, het ontwerp, de beleving van bezoekers, maar wordt ook ingezoomd op het belang van beheer en onderhoud. Mede dankzij een zorgvuldig onderhoud en beheer heeft het park de status Rijksmonument gekregen (was 2 e park van Nederland).

Op verzoek van dorps- en wijkverenigingen worden er regelmatig wijkschouws georganiseerd. Vertegenwoordigers van de verenigingen gaan samen met de dorpen- of wijkcoördinator en de Rayonbeheerder door het gebied om de wensen/klachten kenbaar te maken. Er worden ter plaatse afspraken gemaakt die schriftelijk worden vastgelegd. De kracht van deze praktische wijkschouw is dan ook de korte lijnen tussen burgers en gemeente.

Bij de communicatie met dorps- en wijkverenigingen worden burgers opgeroepen om te komen met creatieve ideeën. Bijvoorbeeld een inrichtingsplan met onderhoudsarme beplanting

7. Financiën en gegevensbeheer

7.1 Totaal overzicht

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de omvang van de zeven groenproducten met daarbij aangegeven de beschikbare middelen van 2014 voor het klein -en groot onderhoud.

Hoofdproducten omvang	Klein Onderhoud beschikbaar	Groot onderhoud Beschikbaar 2014
1 Openbaar groen, parken en bossen 335 ha.	€ 5.141.202,--	€ 0,-
2 Buitensportaccommodaties 118 velden	€ 777.502,--	€ 210.000,-*
3 Speelvoorzieningen 262 st.	€ 343.461,--	€ 0,-
4 Begraafplaatsen 13 st.	€ 593.291,--	n.v.t.
5 Bermen 575 ha.	€ 533.450,--	n.v.t.
6 Sloten en vijvers 785 km sloten/ 40 ha. vijvers	€ 510.125,--	n.v.t.
7 Onkruidbestrijding verhardingen 320 ha.	€ 250.219,--	n.v.t.
Totaal	€ 8.149.250,--	€ 210.000,--

* Waarvan €150.000,-- afkomstig uit klein onderhoud en € 60.000,-- structureel budget.

In de beleidsnotitie 'kapitaalgoederen, fase 3' is een bedrag opgenomen van € 7.100.000. Dit bedrag wijkt af van de begroting 2014. De verklaring hiervoor is dat in de begroting van 2014 zo'n 8 ton aan doorberekening van het materieel en gereedschappen is toegevoegd. Voorheen waren deze kosten verwerkt in het uurtarief van de medewerkers. De overige 2 ton zijn uren voor beleid en regie, wat in de eerder notities buiten beschouwing is gelaten.

7.1.1 Huidige begroting

De beheerbegroting 2014 is opgebouwd uit klein -en groot onderhoud van de zeven hoofdproducten groen.

De huidige begroting is tot stand gekomen op basis van het Zero Based Begroten (ZBB). De besparingsvoorstellen (PPN 2012) zijn hierin verwerkt. Uit de ZBB komt naar voren dat er op dit moment voldoende middelen beschikbaar zijn voor het klein onderhoud, maar dat er een tekort is op het groot onderhoud. In paragraaf 7.2 wordt aangegeven welke middelen benodigd zijn om de kapitaalgoederen op een gemiddeld basis niveau te onderhouden.

Hieronder wordt nog een keer uitgelegd wat onder klein- en groot onderhoud wordt verstaan.

Klein onderhoud

Onder klein onderhoud verstaan we het jaarlijks terugkerend onderhoud (dagelijks onderhoud). Voorbeelden van klein onderhoud zijn: het wekelijks maaien van de gazons, het onkruidvrijhouden van plantvakken, het bemesten van sportvelden, het snoeien van bomen, het delven van graven en het inspecteren van de speelvoorzieningen.

Groot onderhoud

Onder groot onderhoud verstaan we grote renovaties en/of vervangingen van het openbaar groen, buitensportaccommodaties en speelvoorzieningen. Voorbeelden hiervan zijn het vervangen van een toplaag van een sportveld, het vervangen van een skatebaan of een groot speeltoestel en het duurzaam verbeteren van ondergrondse ruimte bij straatbomen.

7.1.2 GBI en Benchmark

In de loop van 2014 zijn naar verwachtingen alle groenproducten goed in beeld gebracht aan de hand van GBI database. Het op orde brengen van het gegevensbeheer is zoals bekend een meerjarig proces. De gemeentelijke bedrijfsorganisatie is eind 2014 voorzien van goede, volledige en betrouwbare gegevens. Dat is ook het moment dat er kan worden gestart met een goed benchmarkonderzoek.

Het streven is om dan aan te sluiten bij de Databank Gemeentelijk Groenbeheer (DGG) De DGG brengt jaarlijks een algemene rapportage uit met kengetallen van het gemeentelijke groenbeheer gebaseerd op de gegevens die van de deelnemende gemeenten verkregen worden.

Op dit moment wordt ook de voorbereiding getroffen voor een registratie van de gewerkte tijd per groenproduct, voor onder andere beheer bomen, gazons, sportvelden, etc., om te komen tot de juiste kengetallen. Bij het vergelijken van eenheidsprijzen met andere gemeenten wordt duidelijk rekening gehouden specifieke situaties, zoals extra voorzieningen, maar ook ondergronden. Onderhoudswerkzaamheden op klei -en veen grond zijn nu eenmaal duurder dan op zandgrond.

Vooruitlopend op een benchmark zijn alvast de beschikbare gegevens van het totale openbaar groen in Súdwest-Fryslân vergeleken met het landelijk gemiddelde. Hieruit komt naar voren dat de gemiddelde m² beheerprijs openbaar groen € 0,20 lager uit komt dan de landelijke gemiddelde prijs: € 0,80 per m² ten opzichte van landelijk € 1,-- per m² openbaar groen.

7.2 Nieuwe begroting

Op basis van de verwerking van de voorstellen zoals genoemd in deze beleidsnotitie komen we tot de nieuwe begroting:

Hoofdproducten	Klein Onderhoud benodigd	Groot onderhoud Totaal benodigd
1 Openbaar groen, parken en bossen	€ 5.141.202,--	€ 207.000, -
2 Buitensportaccommodaties	€ 777.502,--	€ 310.000,-- *
3 Speelvoorzieningen	€ 343.461,--	€ 133.000,--
4 Begraafplaatsen	€ 593.291,--	n.v.t
5 Bermen	€ 533.450,--	n.v.t
6 Sloten en vijvers	€ 510.125,--	n.v.t
7 Onkruidbestrijding verhardingen	€ 250.219,--	n.v.t
Totaal	€ 8.149.250,--	€ 650.000,--

* Waarvan €150.000,-- afkomstig uit klein onderhoud en € 60.000,-- structureel budget.

In de beleidsnotitie 'kapitaalgoederen, fase 3' is het benodigde bedrag voor groot onderhoud berekend op € 340.000,--. Dit bedrag wijkt af van de nieuwe begroting. De verklaring voor dit verschil is dat eerder geen goed inzicht was in het benodigde groot onderhoud van het grote aantal buitensportaccommodaties. Zoals eerder verwoord in paragraaf 3.3.2 is onlangs in kaart gebracht.

Klein onderhoud

De budgetten voor klein onderhoud zijn toereikend en blijven ongewijzigd.

Groot onderhoud

Bij de post groot onderhoud wordt aangegeven wat nodig is voor de komende jaren om het kwaliteitsniveau van de groenproducten op gemiddeld basis niveau te onderhouden. Het gaat hier om de producten: openbaar groen, buitensportaccommodaties en speelvoorzieningen.

7.3 Verschil

Tussen de huidige en de nieuwe begroting zit geen verschil in het klein onderhoud maar wel in het groot onderhoud. Het gaat om een verschil van € 440.000,-- (€ 650.000,-- - € 210.000,--).

Hoofdproducten	2014	2015	2016	2017	2018
1 Openbaar groen	€ 5.141.202,--	€ 5.041.202,--	€ 4941.202,--	€ 4.841.202,--	€ 4.741.202,--
4 Begraafplaatsen	€ 593.291,--	€ 583.291,--	€ 573.291,--	€ 563.291,--	€ 553.291,--

Overzicht verloop begroting 2014-2018 (besparing bedrijfsvoering).

Dit verschil stellen wij voor als volgt op te lossen. De besparing op de bedrijfsvoering van € 440.000,-- (openbaar groen en begraafplaatsen) blijft binnen het kapitaalgoed 'Openbaargroen, parken en bossen', 'Speelvoorzieningen' en 'Buitensportaccommodaties'. Jaarlijks wordt gedurende de periode 2015-2018 een bedrag van € 110.000,--, oplopend tot € 440.000,-- aangewend van die besparing. Daarnaast is € 210.000 beschikbaar voor groot onderhoud 'buitensportaccommodaties'.

Hoofdproducten	2014	2015	2016	2017	2018
1 Openbaar groen	€ 0,00,--	€ 51.750,--	€ 103.500,--	€ 155.250,--	€ 207.000,--
2 Buitensportaccommodaties	€ 210.000,--	€ 235.000,--	€ 260.000,--	€ 285.000,--	€ 310.000,--
3 Speelvoorzieningen	€ 0,00,--	€ 33.250,--	€ 66.500,--	€ 99.750,--	€ 133.000,--
Totaal	€ 210.000,-	€ 320.000,--	€ 430.000,--	€ 540.000,--	€ 650.000,--

Overzicht verloop beschikbare middelen voor groot onderhoud.

Totaal is vanaf 2018 € 650.000,-- beschikbaar voor groot onderhoud. Dit bedrag wordt ingezet om het groot onderhoud van 'Openbaar groen, parken en bossen', 'Speelvoorzieningen' en 'buitensportaccommodaties' op termijn te bekostigen waarmee we alle producten binnen openbaar groen financieel sluitend maken. De producten vallen onder drie programma's: Programma 6: Wegen, water en groen, Programma 0: Leefbaarheid en Programma 3: Sport, kunst en cultuur.

De gereserveerde bedragen voor groot onderhoud worden jaarlijks als basis ingezet voor deze drie producten. In bepaalde omstandigheden kan prioriteit worden gegeven aan één van de drie producten. Zo kan in een jaar het accent liggen op het vervangen van bomen en het andere jaar op het renoveren van een sport- of speelveld. Ieder jaar wordt een actieplan opgesteld op het gebied van groot onderhoud met prioriteiten. Indien de prioritering leidt tot verschuiving van de gereserveerde bedragen zal een begrotingswijziging aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Voor 'Buitensportaccommodaties' zijn naast het groot onderhoud ook middelen nodig om kunstgrasvelden aan te leggen of te renoveren. Deze middelen zijn niet beschikbaar in de begroting. Deze middelen worden apart aangevraagd wanneer de realisatie zich aandient. Deze investeringen worden verkapitaliseerd.

Ook de komende jaren zullen de optimalisaties verder worden doorgezet. Extra besparingen zullen conform de beleidsnotitie kapitaalgoederen zoveel mogelijk worden ingezet voor de financiële groei op openbaar groen en het totale kapitaalgoederencomplex. Hierbij wordt gekeken naar:

- Optimalisatie van de bedrijfsvoering
- Reductie aantal/omvang kapitaalgoederen (meer groen verkopen)
- Optimalisaties door zelf doen of juist uitbesteden
- Participatie i.v.m. wet 'Werken naar vermogen'
- Meer groen omvormen (vermindering beheerkosten)
- Extensivering bermonderhoud (ratelaarproject)
- Voordeliger afzet biomassa

8. Bronvermelding en bijlagen

8.1 Literatuur

<http://www.minInv.nl/>

Alterra Wageningen: Wilde bijen in relatie tot het groenbeheer in de gemeente Sneek, 2001

Wageningen UR: LCA-quickscan vergelijking onkruidbestrijdingsmethoden, 2012

<http://edepot.wur.nl/218817>

Gemeente Boarnsterhim: Beheerplannen kapitaalgoederen, 2009

Diverse beleidsnota's gemeente Súdwest-Fryslân

Gemeente Súdwest-Fryslân: blz.9 en blz. 18

Willem Zwerver: blz. 28 en 42

Wim Martijn Simonse: blz. 43

Douwe de Groot: overige foto's

8.3 Bijlagen

1. Kwaliteitscatalogus Openbare ruimte
2. Artikelen groenbeheer gemeente Súdwest-Fryslân (3) , vakblad 'Tuin en Landschap'
3. Productbladen openbaar groen (PDF bijlage)
4. Kwaliteitshandboek inrichting openbaar groen (PDF bijlage)
5. LCA-quickscan vergelijking onkruidbestrijdingsmethoden (PDF bijlage)

BIJLAGE 1 Kwaliteitscatalogus Openbare ruimte

	Kwaliteitsomschrijving
Hoog 8+	Dit niveau is zodanig dat de kapitaalgoederen er zeer verzorgd uitzien. Duurzaam: geen kapitaalvernietiging (en kan zelfs worden verlengd).
Basis 7	Dit niveau houdt de veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling op peil. Duurzaamheid: voorkomt kapitaalvernietiging op termijn.
Laag 6-	Dit niveau geeft een verwaarloosd beeld en de levensduur van de meeste kapitaalgoederen zal worden bekort. Echter, van onveilige situaties is hier nog geen sprake. Duurzaamheid: risico op kapitaalvernietiging is duidelijk aanwezig.

BIJLAGE 2 Artikelen groenbeheer gemeente Súdwest-Fryslân, vakblad 'Tuin en Landschap' (PDF bijlage)

BIJLAGE 3 Productbladen openbaar groen (PDF bijlage)

BIJLAGE 4 Kwaliteitshandboek inrichting openbaar groen (PDF bijlage)

BIJLAGE 5 LCA-quickscan vergelijking onkruidbestrijdingsmethoden (PDF bijlage)

